

श्रोत: कारोबार, २०७५/०५/१६

चीनद्वारा एक हजार मेगावाट विद्युत् किन्ने प्रस्ताव

भीम गौतम

चीनले नेपालसँग वर्षायाममा उत्पादित १ हजार मेगावाटसम्म विद्युत् किन्ने प्रस्ताव गरेको छ । चीनको बेइजिङमा भएको नेपाल-चीन जोड्ने ४ सय केभीको गल्छी-रसुवागढी-केरुङ अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन आयोजनाको कार्यान्वयनका लागि गठित संयुक्त प्राविधिक समूहको पहिलो बैठकमा चिनियाँ पक्षले यस्तो प्रस्ताव गरेको हो ।

टोलीका सदस्य एवं अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन आयोजनाको नेपालतर्फका प्रमुख कोमल आत्रेयका अनुसार तिब्बतले हाल सिचुवान र कन्काइबाट विद्युत् ल्याईरहेकोमा तिब्बतका लागि एक हजार मेगावाटसम्म विद्युत् नेपालबाट निर्यात गर्न सक्ने प्रस्ताव गरेका छन् ।

बैठकमा चिनियाँ पक्षले नेपालको विद्युत् उत्पादनको प्रक्षेपण, माग तथा आपूर्तिका साथै आदानप्रदान हुनसक्ने अवस्थाबारे योजना ल्याउन प्रस्ताव गर्दै सोही आधारमा अघि बढ्ने बताएको थियो । नेपालले चीनतर्फको प्रसारण लाइनको निर्माण अनुदानमा बनाउनका लागि प्रस्ताव गरेपनि दुवै देशले विद्युत् आदानप्रदान गर्ने भएकोले दुवै देशको लगानी हुनेगरी वित्तीय व्यवस्थापनको प्रारूप तयार गरेर अघि बढाउने प्रस्ताव गरेपनि यसको टुंगो भने लागिसकेको छैन । “नेपालको विद्युत्को भविष्यको प्रक्षेपणसहित तथ्यांक विश्लेषणको आधारमा वित्तीय व्यवस्थापनलगायत अन्य प्रारूपहरू तयार गरेर अघि बढ्ने कुरा भयो,” शनिबार नेपाल फर्केका आयोजना प्रमुख आत्रेयले भने, “बैठकमा धेरै सकारात्मक कुरा भएका छन्, एक महिनाभित्र फेरि बैठक बस्ने कुरा भएको छ, कतिपय मुद्दा त्यो बैठकमा छलफल हुने छन् ।”

गत असारमा प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको चीन भ्रमणको क्रममा विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन (डीपीआर) गर्ने सम्झौता भएको सो आयोजना निर्माण भएपछि मात्र केरुङ-काठमाण्डौ रेल निर्माण अघि बढाउन सकिने भएकोले उच्च महत्वका साथ हेरिएको छ । नेपालले आयोजनालाई चीनको बेल्ट एन्ड रोड इनिशिएटिभ्समा सहभागी गर्न समेत प्रस्ताव गरिसकेको छ ।

नेपालतर्फ गल्छीदेखि रसुवागढीसम्म ७० किलोमिटर छ भने चीनको सिगात्छदेखि रसुवागढीसम्म करिब ६ सय किलोमिटर छ । चीनतर्फ ५०० केभी र नेपालतर्फ ४०० केभीको प्रसारण लाइन प्रस्ताव गरिएको छ । प्राविधिक रूपमा हाइ भोल्टेज डाइरेक्ट करेन्ट, डाइरेक्ट करेन्ट ब्याक टु ब्याकलगायतबारे छलफल हुने र नेपालमा विद्युत् प्रवाहलाई सहज बनाउन गेरुङमा नयाँ प्रविधिमा आधारित कन्टर्भर्टर स्टेसनको प्रस्ताव गरिएको छ । कन्टर्भर्टर स्टेसनदेखि रसुवागढीसम्ममात्र आर्थिक प्रारूप तयार गरेर अघि बढ्नुपर्ने प्रस्ताव प्रस्तावसमेत बैठकमा गरिएको थियो । बैठकमा नेपालले चीनको भूभागमा कन्टर्भर्टर स्टेसन बनाउन प्रस्ताव गरेको थियो भने चिनियाँ पक्षले नेपालतर्फ बनाउन चाहेमा आफूहरू मञ्जुर रहेको बताएका थिए ।

डीपीआर गर्ने सम्झौतापछि बनेको संयुक्त समूहको पहिलो बैठकका लागि नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको प्रसारण लाइन निर्देशानालयका उपकार्यकारी निर्देशक बज्रभुषण चौधरीको नेतृत्वमा प्राधिकरणको टोली चीन गएको थियो भने बैठकमा चीनको तर्फबाट भने स्टेट ग्रिड कर्पोरसन अफ चाइनाका उपाध्यक्ष झावको नेतृत्वको टोली सहभागी थियो । दुई वर्षअघि प्रधानमन्त्री ओलीको चीन भ्रमणको क्रममा अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन अघि बढाउने समझदारी भएको थियो भने गत असारमा डीपीआरको सम्झौता भएको थियो ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७५/०५/१६

विद्युत् प्रसारण लाइन सञ्जाल निर्माणको समझदारी

मधुजंग पाण्डे

बहुक्षेत्रीय प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोगका लागि बंगालको खाडीको प्रयास (बिम्स्टेक) सदस्य राष्ट्रहरूबीच विद्युत् प्रसारणलाइन सञ्जाल निर्माणसम्बन्धी समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको छ । यस समझदारीपत्र बुधबार बसेको परराष्ट्र मन्त्रीस्तरीय बैठकले अनुमोदन गरेपछि बिहीबार र शुक्रबार काठमाडौंमा सम्पन्न भएको दुईदिने बिम्स्टेक चौथो शिखर सम्मेलनमा पेस भएको थियो ।

शुक्रबार सम्पन्न भएको चौथो बिम्स्टेक सम्मेलनमा विद्युत् लाइन प्रसारणको अन्तरदेशीय मार्ग निर्माणसम्बन्धी एक मात्र समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको छ । यस समझदारीपछि अब बिम्स्टेक राष्ट्रबीच बिजुली आदानप्रदानका लागि अन्तरदेशीय विद्युत् प्रसारणलाइनको सञ्जाल निर्माणको बाटो खुल्ने भएको छ । ग्रिड कनेक्टिभिटी (इन्टरकनेक्सन)बारे समझदारीपत्रमा बिम्स्टेक राष्ट्रका परराष्ट्रमन्त्रीहरूले हस्ताक्षर गरेका हुन् । यो समझदारी कार्यान्वयन भएमा अब एक देशबाट अर्को देशमा सहजै ग्रिड जोडिनेछन् । यसबाट क्षेत्रीय स्तरमा विद्युत् खरिदबिक्रीका लागि बाटो खुल्नेछ । यसअघि सार्क राष्ट्रबीच पनि यस्तो समझदारी भइसकेको छ ।

बिम्स्टेक तहमा यस्तो समझदारी भएमा नेपालले म्यानमार हुँदै थाइल्यान्डसम्म पनि विद्युत् बेच्नका लागि पहुँच पाउने अवस्था हुनेछ । हालसम्म नेपालले विद्युत् आदानप्रदानका लागि भारत र बंगलादेशसँग मात्रै समझदारी गरेको छ । काठमाडौंमा सम्पन्न भएको चौथो शिखर सम्मेलनमा सहभागी भएका सबै मुलुकले कार्यान्वयनमा तत्परता देखाए त्यसले नेपाल, भुटानलगायत जलविद्युत्मा धेरै सम्भावना भएका मुलुकलाई बढी फाइदा हुनेछ भने ऊर्जा संकट भोगिरहेका अन्य देशले पनि लाभ उठाउन सक्ने अवस्था बन्नेछ । ऊर्जा मन्त्रालयका अधिकारीहरू नेपालले अब बिजुली बिक्रीका लागि विभिन्न देशसँग द्विपक्षीय सम्झौता गर्दै जानुपर्ने अवस्था रहेको बताउँछन् । आफू निकटका मुलुकले अन्तर्राष्ट्रिय साझा मञ्चमा ग्रिड कनेक्टिभिटीका लागि प्रतिबद्धता जनाउँदा त्यसबाट भोलि द्विपक्षीय समझदारी गर्नकै लागि पनि सजिलो हुने तर्क उनीहरूको छ । 'भुटान वा भारतले म्यानमारसँग ग्रिड जोड्दा हाम्रो बिजुली म्यानमार पुग्ने बाटो खुल्छ र म्यानमारले थाइल्यान्डससँग ग्रिड जोड्यो भने थाइल्यान्डसम्मै नेपालले बिजुली पुऱ्याउन सक्छ' ऊर्जा मन्त्रालयका एक अधिकारीले भने ।

बिम्स्टेक तहमा यस्तो समझदारी भएमा नेपालले म्यानमार हुँदै थाइल्यान्डसम्म पनि विद्युत् बेच्नका लागि पहुँच पाउने अवस्था हुनेछ । हालसम्म नेपालले विद्युत् आदानप्रदानका लागि भारत र बंगलादेशसँग मात्रै समझदारी गरेको छ ।

यो समझदारीपछि यसलाई कार्यान्वयन गर्न बिम्स्टेक तहमै विभिन्न संयन्त्र बनाउनुपर्छ र संयुक्त संयन्त्र बनाएर नियमित संवाद गर्नुपर्छ । थप सम्झौता पनि आवश्यक पर्छ । नेपालमा पछिल्लो समयमा थुप्रै जलविद्युत् आयोजना निर्माण भइरहेका छन् । नेपालले आगामी १० वर्षभित्रै १० हजार मेगावाटभन्दा बढी बिजुली उत्पादनको लक्ष्य राखेको छ । यस्तो अवस्थामा जलविद्युत्का बजारहरू खोज्न यस्ता समझदारीहरू सहायक सिद्ध हुने अपेक्षा गरिएको छ । अझै यस समझदारी पूर्ण रूपले कार्यान्वयनमा आउँछ भन्नेमा आशंका गर्ने ठाउँ भने प्रशस्तै छन् । नेपालले वर्षायाममा बढी हुने बिजुली बिक्री हुनेगरी प्रस्ताव गरेको 'इनर्जी बैंकिङ'मा भारतले अझै सम्झौता गरिसकेको छैन । बंगलादेशसँग पनि हालै विद्युत् व्यापारका लागि समझदारी भएको छ । बैठकमा बिम्स्टेक सदस्य

राष्ट्रका प्रमुखको उपस्थितिमा परराष्ट्रमन्त्रीहरूले सो समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर गरेका हुन् । नेपालका तर्फबाट परराष्ट्रमन्त्री प्रदीपकुमार जवालीले सो समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर गरेका थिए ।

सो सम्मेलनमा नेपालका प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली, बंगलादेशका प्रधानमन्त्री शेख हसिना, भुटानका अन्तरिम सरकारका प्रमुख सल्लाहकार एवं प्रधानन्यायाधीश ल्योन्पो छिरिङ वाङचुक, भारतका प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी, म्यानमारका राष्ट्रपति विन मिन्त, श्रीलंकाका राष्ट्रपति मैत्रीपाला सिरिसेना र थाइल्यान्डका प्रधानमन्त्री प्रयुत चानओचालगायत सहभागी थिए । यस समझदारीले दक्षिण एसिया तथा दक्षिण-पूर्वी एसियाली देशमा एक अर्काले सजिलै विद्युत् खरिदबिक्री गर्न सक्ने विश्वास गरिएको छ ।

सो जानकारी दिन परराष्ट्र मन्त्रालयले शुक्रबार दिउँसो जारी गरेको प्रेस विज्ञप्तिमा बिम्स्टेक ग्रिड इन्टरकनेक्सनलाई अन्तिम रूप दिइएको उल्लेख छ । सो विज्ञप्तिमा चौथो शिखर सम्मेलनले 'बिम्स्टेक ग्रिड इन्टरकनेक्सन'मा गरिएको समझदारीलाई स्वागत गरेको उल्लेख छ । योसँगै ऊर्जा सहकार्य तथा विद्युत् आदान प्रदानलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न विशेष जोड दिन पनि सम्मेलनमा सहभागीले सहमति जनाएका छन् । यसैगरी, सम्मेलनले ऊर्जा विकास सहकार्यलाई विस्तार गर्दै जलविद्युत्, नवीकरणीय ऊर्जा तथा अन्य वैकल्पिक स्रोतबाट विद्युत् उत्पादन गर्न 'अन्तरसरकारी विज्ञ समूह' गठन गर्ने निर्णयसमेत गरेको छ । बिम्स्टेक राष्ट्र प्रमुखले ऊर्जा विकास सहकार्यमा जोड दिँदै यसअघि गठित 'बिम्स्टेक इनर्जी सेन्टर'लाई छिटो कार्यान्वयन गर्न आग्रह गरेका छन् ।

यसअघि बिम्स्टेक ऊर्जा मन्त्रीस्तरीय बैठक पहिलोपटक सन् २००५ को ४ अक्टोबरमा भारतको नयाँ दिल्लीमा भएको थियो । त्यसपछि दोस्रो बैठक सन् २०१०को ५ मार्चमा थाइल्यान्डको बैंककमा भएको थियो । पहिलो र दोस्रो बैठकले सदस्य राष्ट्रमा जलविद्युत्, ग्याँस, कोइला तथा अन्य वैकल्पिक स्रोतबाट विद्युत् उत्पादन गरी व्यापार तथा आदानप्रदान गर्ने विषयमा जोड दिएको थियो । दोस्रो बैठकले 'बिम्स्टेक इनर्जी सेन्टर' स्थापना गर्ने र विद्युत् विकास, आदानप्रदान तथा व्यापार गर्न 'बिम्स्टेक इनर्जी मास्टर प्लान' तयार गर्ने परिकल्पना गरेको थियो । बिम्स्टेकसँगै दक्षिण एसिया तथा दक्षिण-पूर्वी एसियामा विद्युत् आदानप्रदान तथा सहकार्य गर्ने उद्देश्यले अन्य समझदारी पनि भएका छन् । दशकौंसम्म यस्ता समझदारी कार्यान्वयन भएका छैनन् । नेपाल र भारतबीच २०७१ सालको ४ कात्तिकमा विद्युत् व्यापार सम्झौता (पीटीए)मा हस्ताक्षर भएको थियो । भारतले नै विभिन्न बहानामा यसको कार्यान्वयन रोकेको छ । भारतले छिमेकी मुलुकसँगको सहकार्यको पक्षलाई बेवास्ता गर्दै सधैं आफूअनुकूल नीति, नियम तथा निर्देशिका बनाउने गरेको छ ।

भारतले २०७३ सालको २० मंसिरमा जारी गरेको अन्तरदेशीय विद्युत् व्यापार निर्देशिकाकै कारण छिमेकी मुलुकसँगको विद्युत् विकास तथा सहकार्यको वातावरण खुकुलो हुन सकेको छैन । उसले ५१ प्रतिशत भारतीय लगानी भएका कम्पनीबाट मात्रै आफूले विद्युत् आयात गर्ने उल्लेख गरेको छ । यसैगरी, यसअघि सार्क (दक्षिण एसियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन) स्तरीय 'इनर्जी को-अपरेसन' सम्झौता भएको थियो । जसमा दक्षिण एसियाका आठ राष्ट्र संलग्न छन् । अहिले बिम्स्टेकमा माल्दिभ्स, पाकिस्तान र अफगानिस्तानलाई अलग गरिएको छ । जसका कारण अहिले भएको यस समझदारी कार्यान्वयन हुनेमा आशंका रहेको सम्बन्धित ऊर्जा विज्ञहरूको भनाइ छ ।

।

श्रोत: १२खरी ठट्कम्, २०७५/०५/१६

मन्त्री पुनलाई प्रश्न: बूढीगण्डकीको मुआब्जा कहिले पाइन्छ

“सरकारले बूढीगण्डकी जलविद्युत् आयोजनालाई राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा राखेको छ । मुआब्जा वितरण प्रक्रिया एकदमै ढिला भयो, कहिलेसम्म आयोजना प्रभावितले रकम पाउँछन् त

मन्त्रीज्यू ?” यो भनाइ हो गोरखा आरुघाटका सुनिल श्रेष्ठको ।

नागरिकका गुनासा सुन्न र समस्या समाधानका लागि आवश्यक निर्देशन दिने उद्देश्यले ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयले हरेक शुक्रबार मध्यान्ह १२ बजेदेखि १ बजेसम्म पैसा नलाग्ने हटलाइन टेलिफोन नम्बर सञ्चालनमा ल्याएको छ । सोही जानकारी पाएर आरुघाटका श्रेष्ठले पैसा नलाग्ने नं ११५१ मा फोन गरेर मन्त्री पुनलाई सोधे, “मन्त्रीज्यू मुआब्जा पाइन्छ भन्ने सुनेको लामो समय भयो । तर अझै मुआब्जा निर्धारण हुन सकेको छैन । हामी त समस्यामा पर्यौं ।”

कूल एक हजार २०० मेगावाट क्षमताको बूढीगण्डकी आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रमध्ये अन्य स्थानको मुआब्जा निर्धारण भए पनि गोरखा र धादिङको आरुघाट क्षेत्रको मुआब्जा तय भएको छैन । यस्तै धादिङको खहरे बजारको पनि मुआब्जा हुन बाँकी छ । जिल्ला प्रशासन कार्यालयले शीघ्र ती स्थानको मुआब्जा निर्धारण गर्ने बताएको भए पनि हालसम्म निर्णय भएको छैन ।

स्थानीय प्रभावित समेत रहेका श्रेष्ठको गुनासो सुनेपछि मन्त्री पुनले भने, “सो आयोजना प्रभावित क्षेत्रका जनतालाई चालु आर्थिक वर्षभित्रै मुआब्जा वितरण गरिसक्छौं । बाँकी रहेको क्षेत्रको समेत शीघ्र मुआब्जा निर्धारण हुन्छ ।” उक्त आयोजना सरकारले स्वदेशी लगानीमा नै निर्माण गर्ने घोषणा गरेको छ ।

आयोजनाबाट करीब चार हजार ५०० घरधुरीका ५० हजार नागरिक प्रत्यक्ष प्रभावित हुनेछन् ।

सरकारले गोरखाका साविक चार गाविस र धादिङका तीन गाविसको मुआब्जा वितरण भइसकेको छ । गत आवमा मुआब्जा वितरणका लागि रु १० अर्ब बजेट विनियोजन भएको भए पनि प्राविधिक जटिलताका कारण ५० प्रतिशत मात्रै वितरण हुनसक्यो ।

भन्सार बिन्दुमा नै लगाइएको पूर्वाधार शुल्कबाट नेपाल आयल निगमले आयोजनाका लागि हालसम्म रु २१ अर्ब रकम उठाइसकेको छ । निगमले भन्सार बिन्दुमा नै पेट्रोलियम पदार्थमा प्रतिलिटर रु पाँच पूर्वाधार शुल्क लगाएको छ । मन्त्री पुनले आयोजना निर्माण प्रक्रियासमेत शुरु हुने र मुआब्जा वितरण प्रक्रिया पनि चालु आवभित्रै वितरण गरिने बताए ।

यस्तै दाङ तुलसीपुरका भद्र नकलले अघोषित रूपमा विद्युत्भार कटौती हुने गरेको र वितरण केन्द्रमा फोन गर्दा कहिल्यै नउठ्ने गरेको गुनासो गरे । नगर क्षेत्रमा लथालिङ्ग रूपमा तार लत्रिएका कारण दुर्घटनाको जोखिम बढेको भन्दै समस्या समाधानका लागि मन्त्री पुनलाई आग्रह गरे । मन्त्री पुनले तत्कालै तुलसीपुर वितरण केन्द्रका प्रमुखलाई समस्या समाधानका लागि निर्देशन दिए ।

भोजपुरका तीर्थराज पराजुलीको गुनासो सिँचाइ सुविधा नपाएकोमा थियो । विसं २०४० देखि सिँचाइ कुलो खन्न थालेको भए पनि हालसम्म प्रभावकारी रूपमा सुविधा पाउन नसकेको भन्दै समस्या समाधानका

लागि आग्रह गर।े । पोखरा चाउथेका भक्त पुनले घरायसी प्रयोगका लागि तानेको तार लामो भएका कारण दुर्घटनाको जोखिम बढेको भन्दै समस्या समाधानका लागि पोखरा वितरण केन्द्रमा निवेदन दिएको भए पनि सुनुवाइ नभएको गुनासो गरे ।

त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका-४ सिन्धुपाल्चोकका आदित्य पहरीले काठका पोलका कारण समस्या भएको, स्थानीयवासी असुरक्षित रहेको भन्दै स्टिलको पोल राखिदिन आग्रह गरे । पहरीको गुनासोको सुनुवाइ गर्दै मन्त्री पुनले सरकारले चालु आर्थिक वर्षमा नै काठको पोल विस्थापनलाई अभियानका रूपमा नै सञ्चालन गर्न लागिएको भन्दै छिटै समस्या समाधान हुने बताए ।

हरिवन नगरपालिका-२ का सुनिल न्यौपानेले स्थानीय अत्रौली खोलाका कारण वर्षाको समयमा स्थानीयवासी प्रभावित भएको भन्दै व्यवस्थित तटबन्ध गर्न माग गरे । मन्त्री पुनले जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण कार्यालयलाई आवश्यक निर्देशन दिने जानकारी दिए ।

हरेक शुक्रबार मन्त्री पुनले नियमित रूपमा नागरिकका गुनासा सुन्दै सम्बोधन गर्दै आएका छन् । पछिल्लो पाँच सातादेखि निरन्तर सञ्चालन हुँदै आएको सो कार्यक्रममा नागरिकले प्राधिकरणको वितरण केन्द्रमा फोन नउठेको, काठको पोलका कारण दुर्घटनाको जोखिम बढेको तथा तटबन्ध नभएका कारण बस्ती जोखिममा परेको गुनासो बढी गरेका छन् ।

विद्युतीकरणका कारण पोल गाडेको लामो समय भए पनि तार नतानिएका कारण बत्ती बाल्न नपाएको, कम बजेट भएका कारण ट्रान्सफर्मर जडान गर्न नसकिएको, भोल्टेजको घटबढका कारण उद्योग व्यवसाय गर्न समस्या भएको बढी गुनासा गरेका छन् ।

नागरिकले गरेका गुनासालाई नियमित रूपमा सम्बोधन गरिएको जानकारी दिँदै मन्त्री पुनले नागरिकमैत्री सरकारको अवधारणालाई व्यावहारिक रूपमा कार्यान्वयन गर्न पहल गरिएको बताए । गत साउन १८ गते शुरु भएको हटलाइनमा पहिलो दिन १६, साउन २४ गते १७, भदौ १ गते १६, भदौ ८ गते १८ र भदौ १५ गते १४३ जनाले आफ्ना गुनासा सुनाएका थिए । नागरिकको तहबाट आएका गुनासालाई सकेसम्म सम्बोधन गरिएको मन्त्री पुनले बताए । रासस

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०५/१६

बिमस्टेक राष्ट्रबीच ग्रिड कनेक्सन समझदारी : विद्युत् आदानप्रदान भारतमा निर्भर

भारतीय नीति परिवर्तन नगरी कार्यान्वयन हुनेमा आशंका

विजय तिमल्सिना

काठमाडौंमा शुक्रबार सकिएको बहुपक्षीय आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगका लागि बंगालका खाडी राष्ट्रहरूको प्रयास (बिमस्टेक) सम्मेलनमा सदस्य राष्ट्रबीच विद्युत् आदानप्रदान गर्नेबारे सहमति जुटेको छ । ऊर्जा सहकार्यका लागि बिमस्टेक सदस्य राष्ट्रहरूले ग्रिड कनेक्सनको समझदारी (एमओयू) मा हस्ताक्षर गरेका हुन् । बिमस्टेक सदस्य सातै राष्ट्रका परराष्ट्रमन्त्रीहरूले आफ्ना सरकार प्रमुखको उपस्थितिमा समझदारीमा हस्ताक्षर गरेका छन् ।

यसले सैद्धान्तिक रूपमा बिमस्टेक राष्ट्रबीच विद्युत्को आदानप्रदान, ऊर्जा सहकार्य र विद्युत् खरिदबिक्री गर्न भविष्यका लागि आधार तयार गरेको छ तर नेपालले यसअघि गरेका ऊर्जा सहकार्यसम्बन्धी अन्य समझदारीहरूको उदाहरण केलाउने हो भने यो कार्यान्वयनका लागि त्यति सहज भने छैन । बिमस्टेकका ५ सदस्य राष्ट्र सहभागी दक्षिण एसियाली सहयोग संगठन सार्क राष्ट्रहरूले पनि यसअघि नै ऊर्जासम्बन्धी सार्क फ्रेमवर्क सम्झौता गरिसकेका छन् । तर, सार्क राष्ट्रबीच यसको कार्यान्वयनका लागि कुनै पहलकदमी भएको छैन ।

नेपालले योबाहेक भारतसँग ऊर्जा व्यापार सम्झौता गरेको छ भने भर्खरै मात्र चीन र बंगलादेशसँग ऊर्जा सहकार्यसम्बन्धी समझदारीमा हस्ताक्षर भएको छ । नेपाल र भारतबीच २०७३ कात्तिकमा ऊर्जा व्यापार सम्झौता भएको थियो ।

ऊर्जा क्षेत्रका विज्ञहरू भने नेपालले अन्य देशसँग ऊर्जा सहकार्य तथा खरिदबिक्रीका लागि मार्गप्रशस्त गर्न भारतीय नीति नै बाधक रहेको बताउँछन् । भारतले २०७३ मा जारी गरेको अन्तरदेशीय ऊर्जा व्यापारसम्बन्धी निर्देशिकाले विद्युत् व्यापार सम्झौता गरेको मुलुकबाट भारत निर्यात हुने ऊर्जामा कडाइ गरेको छ ।

निर्देशिकाले भारतीय कम्पनीको ५१ प्रतिशत लगानी रहेको आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् मात्रै वा सम्बन्धित देशको सरकारी लगानीमा उत्पादिन विद्युत् मात्रै खरिद गर्ने प्रावधान राखेको छ ।

निजी ऊर्जा प्रवर्द्धकहरूको संस्था (इपान) अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईं बिमस्टेक सदस्य राष्ट्रबीच भएको ग्रिड कनेक्सनसम्बन्धी समझदारीबाट विद्युत् व्यापार बढिहाल्नेमा विश्वस्त हुन नसकिने बताउँछन् । 'भारतले ऊर्जा खरिदका लागि एउटा नीति बनाउने र क्षेत्रीय फोरममा ऊर्जा सहकार्यसम्बन्धी सम्झौतामा हस्ताक्षर गर्नु विरोधाभासपूर्ण छ,' उनी भन्छन्, 'भारतले साँच्चिकै क्षेत्रीयस्तरमा ऊर्जा सहकार्य चाहेको भए आफ्नो नीति सच्याउनुपर्छ ।'

भारतको ऊर्जा व्यापारसम्बन्धी निर्देशिका सच्याउन नेपाली अधिकारीले पहल गर्नुपर्ने उनको धारणा छ । 'भारतले आफ्नो नीति नसच्याई ऊर्जासम्बन्धी बहुपक्षीय सहकार्य हुन्छ भन्ने कसरी पत्याउने,' उनी भन्छन् ।

इपानका पूर्वअध्यक्ष खड्गबहादुर विष्ट भने नेपालमा ठूला आयोजना तत्काल बनिहाल्ने स्थितिमा नरहेकाले भारतीय नीतिबाट आतिइहाल्नुपर्ने अवस्था नभएको बताउँछन् । 'नेपालमा अझै केही वर्ष ठूला आयोजना बन्ने अवस्थामा छैनन्,' उनी भन्छन्, 'माथिल्लो तामाकोसी आयोजना भएपछि भारतलाई वर्षायाममा दिन सक्ने विद्युत् प्राधिकरणले दिन्छ ।' तत्काल आतिनुपर्ने अवस्था नभए पनि भविष्यमा ठूला आयोजना निर्माणका लागि विद्युत् व्यापारसम्बन्धी भारतीय नीति सच्याउन पहल गर्नुपर्ने उनको धारणा छ ।

सार्क देशबीच भएको ऊर्जासम्बन्धी फ्रेमवर्क सम्झौताभन्दा बिमस्टेक सदस्य देशबीच भएको ग्रिड कनेक्सन समझदारी कार्यान्वयन हुने सम्भावना बढी रहेको उनको तर्क छ । ‘भारत र पाकिस्तान सम्बन्धका कारण सार्कले भनेअनुसार काम गर्न सकेन,’ उनी भन्छन्, ‘बिमस्टेकमा भारतसँग सम्बन्ध बिग्रिएका कुनै देश छैनन्, त्यसैले भारतले चाहे बिमस्टेक बढी प्रभावकारी हुन सक्छ ।’

नेपालले लामो समयदेखि आफ्नो देशमा उत्पादित विद्युत्को ठूलो बजार भारत हुन सक्ने अनुमान गरिरहेको छ । सोहीअनुसार दुवै देशबीच अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन निर्माणको योजना अघि बढेको छ भने नेपालले खपत गर्न सक्नेभन्दा बढी जलविद्युत् आयोजना निर्माण र विद्युत् उत्पादन गर्ने सरकारको योजना छ ।

नेपालमा उपभोग भई बढी भएको विद्युत् भारतसहित बंगलादेशजस्ता बढी ऊर्जा माग भएका देशमा बिक्री गर्न सकिने नेपालको अनुमान छ तर भारतीय निर्देशिकाका कारण नेपालमा ठूला जलविद्युत् आयोजनामा लगानी गर्न आउनेहरू नै हतोत्साहित गर्ने विज्ञहरू बताउँछन् ।

भारतीय लगानीका जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् मात्रै किन्ने भारतीय नीतिका कारण अन्य देशका लगानीकर्ताहरू नेपाल आउन हतोत्साहित हुने भन्दै उक्त निर्देशिका जारी भएलगत्तै नेपालमा समेत थुप्रै चर्चा भएको थियो ।

ऊर्जा मन्त्रालयका पूर्वसहसचिव केशवध्वज अधिकारी बिमस्टेकमार्फत हुने सहकार्य भारतीय इच्छामा निर्भर हुने विचार राख्छन् । तर, नेपाल भारतबीच भएको ऊर्जा व्यापार सम्झौतासमेत भारतीय ऊर्जा मन्त्रालयले जारी गरेको विद्युत् व्यापार नीतिका कारण अष्टेरामा परेकाले बहुपक्षीय ऊर्जा सहकार्य हुनेमा उनी शंका गर्छन् ।

‘भारतले चाहे उसको ऊर्जा व्यापार निर्देशिका तत्काल सच्याउन सक्छ,’ उनी भन्छन् । तर, बहुपक्षीय ऊर्जा सहकार्यका लागि समझदारीमा हस्ताक्षर गर्दै आएको भारतले भने यो निर्देशिकामा परिवर्तन गर्ने संकेत गरेको छैन ।

श्रोत: क्यापिटल नेपाल, २०७५/०५/१७

सन्तोषजनक काम नगर्ने ३६ जलविद्युत् आयोजनालाई पत्राचार

तोकिएको तालिकाबमोजिम प्रगति हासिल गर्न नसक्नेको लाइसेन्स खारेज गरिने

- हरिप्रसाद शर्मा

सरकारले २०७२ साउनअघि निर्माण अनुमति जारी भएका र सन्तोषजनक निर्माण प्रगति हासिल गर्न नसक्ने ३६ जलविद्युत् आयोजनालाई पत्राचार गरेको छ । विद्युत् विकास विभागले ती आयोजना निर्माणमा भइरहेको ढिलाइबारे स्पष्टीकरण र आयोजनामा देखिएका समस्या र भएको प्रगतिको मागिएको हो ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणबाट विद्युत् खरिद सम्झौता भई निर्माण प्रक्रियामा अगाडि बढेका त्यस्ता आयोजनाहरूको प्रगति निकै सुस्त देखिएपछि ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनको निर्देशनअनुसार विद्युत् विकास विभागले पत्र काटेको हो । मन्त्री पुनको निर्देशनमा २० प्रतिशतभन्दा कम भौतिक प्रगति भएका ३६ ओटा जलविद्युत् आयोजनाको विवरण पेस गर्न माग गरिएको छ ।

खासगरी, ४० मेगावाट राहुघाट, ५ मेगावाटको टाँडीखोला, १ दशमलव ७५ मेगावाटको जुम्दीखोला, ५२ दशमलव ४ मेगावाटको लिखु—४, ३७ दशमलव ६ मेगावाटको काबेली—ए, १२ मेगावाटको अपर खिम्ती, १४ दशमलव ३ मेगावाटको अपर मैलुङखोला, ५ दशमलव २ मेगावाटको जुनवेंशी, १० दशमलव २ मेगावाटको दोर्दी—१, ३० मेगावाटको न्यादीखोला, ४ दशमलव ९ मेगावाटको तल्लो टाँडी, ४ दशमलव ९ मेगावाटको खोरुङ्गा खोला, ३० मेगावाटको खानीखोला, ३ दशमलव १ मेगावाटको मध्य मिदिम, ३७ मेगावाटको अपर त्रिशूली ३ बी, ४ दशमलव २ मेगावाटको लोहोरेखोला, २ दशमलव ५ मेगावाटको सलङ्खुखोला, ६ दशमलव ५ मेगावाटको रवाखोला, ९ दशमलव ५ मेगावाटको डाउन पिलुवाखोला, ४९ दशमलव ६ मेगावाटको सुपर दोदी 'ख', ८२ दशमलवको तल्लो सोलु, २० मेगावाटको अपर म्याग्दी, ४ मेगावाटको रूपसेखोला आयोजनाको प्रगति सन्तोषजनक छैन ।

त्यस्तै २४ दशमलव १ मेगावाटको खारेखोला, १४ दशमलव ९ मेगावाटको म्याग्दीखोला, ८६ मेगावाटको सोलुखोला, ८ दशमलव ३ मेगावाटको सभाखोला, ६ दशमलव ६ मेगावाटको बडिगाड, २५ मेगावाटको म्याग्दी दरबाङखोला, ७ मेगावाटको अपर खिम्ती, ८ दशमलव ६ अपर हेवाखोला, ७ मेगावाटको सुरीखोला, ४२ अपर मोदी 'ए', ५ मेगावाटको रुकुम गाड, ८ दशमलव ३ मेगावाटको धारखोला र २ दशमलव ४ मेगावाटको तान्छाहरा जलविद्युत् आयोजनालाई पत्राचार गरिएको हो ।

त्यसमा राहुघाट र अपर मोदी आयोजना नेपाल विद्युत् अन्तर्गतका आयोजनाको अवस्था पनि दयनीय छ । सरकार मातहतको प्राधिकरणले बनाउने सबैभन्दा कम प्रगति गर्ने राहुघाटको प्रगति २ प्रतिशत छ । त्यस्तै अपर मोदीको प्रगति ७ प्रतिशत छ । अन्य आयोजना निजीक्षेत्र तथा स्वदेशी कम्पनीको लगानीका आयोजनाहरू छन्, त्यस्ता आयोजनाहरूले निर्माण अनुमति लिएर सन्तोषजनक नगरेकाले आयोजनाको प्रगति र देखिएका समस्यामा सरकारले गर्ने सहजीकरणबारे स्पष्टीकरण माग्न पत्राचार गरिएको ऊर्जामन्त्री पुनका प्रेस संयोजक रोशन खड्काले जानकारी दिए । उनले कामै नगरेका र जिम्मेवार नहुने जुनसुकै आयोजनाको अनुमति खारेज हुन सक्ने बताए । 'मन्त्रीज्यूले पटक पटक भन्दै आउनुभएको छ कि, कार्यतालिका अनुसार प्रगति हासिल नगर्ने आयोजनाको अनुमतिपत्र खारेज गर्ने,' उनले भने, 'आगामी पाँच वर्षको लक्ष्य हासिल गर्न ती आयोजना बनिसक्नुपर्छ ।' खासगरी, अनुमतिपत्र जारी भएको १ वर्षभित्र विद्युत् नियमावली २०५० को नियम २१ मा तोकिएबमोजिमको समयवधिभित्र भौतिक रूपमा निर्माण कार्य सुरु गर्नुपर्ने र निर्माण सम्पन्न नभएसम्म प्रत्येक ६ महिनामा कार्य

प्रगति विवरण विद्युत् विकास विभागलाई दिनुपर्नेछ । दुई वर्षभित्र वित्तीय व्यवस्था नभएमा अनुमतिपत्र रद्द गर्न सकिने कानुनी व्यवस्था छ । उक्त अवधिभित्र वित्तीय व्यवस्था सम्पन्न हुन नसकेमा आवश्यकता एवम् औचित्यका आधारमा बढीमा एक वर्षमात्र म्याद थप गर्न सकिनेछ । उक्त अवधिमा वित्तीय व्यवस्था सम्पन्न हुन नसकेमा यो अनुमतिपत्र स्वतः रद्द हुने व्यवस्था छ ।

सरकारले लाइसेन्स बाँडेर मात्रै जिम्मेवारी पूरा नहुने ऊर्जाविद् ज्ञानेन्द्रलाल प्रधानको भनाइ छ । उनले आयोजना निर्माणबाहेक समयमै बाटो, प्रसारण लाइन, जग्गा, बनको क्लियरेन्सलगायत अन्य बाह्य चुनौती र समस्या तत्काल समाधान गनुपर्ने बताए । निजीक्षेत्रका आयोजना काम नगरेनन् भनेर दोष थोपर्नु निजी लगानीकर्तालाई हतोत्साहित गर्ने प्रवृत्ति हुने उनको तर्क छ । उनले सरकारले आफूले बनाउने आयोजनाको प्रगति पहिला हेर्नुपर्ने बताए ।

श्रोत: गोरखापत्र, २०७५/०५/१७

पश्चिम सेती आफैँ बनाउन सुझाव

लक्ष्मीप्रसाद उपाध्याय

काठमाडौँ, भदौ १७ गते । जलस्रोत विज्ञहरूले पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजना आफैँले सञ्चालन गर्न सरकारलाई सुझाव दिनुभएको छ । लगानी बोर्डसँगको बैठकमा चीनको चाइना थ्री गर्जेज इन्टरनेसनल कर्पोरेसन (सीटीजीआई)ले लगानी गर्न नसक्ने जनाएर हात झिकेपछि विज्ञहरूले उक्त सुझाव दिनुभएको हो ।

जलविद्युत् इन्जिनियर तथा पूर्वसचिव डा. गोविन्ददेव भट्टले भन्नुभयो, बिजुली बल्ने आशमा त्यहाँको एउटा पुस्ता बितिसक्यो । मैले जागिर सुरु गर्दा नगर्दै चर्चा सुरु भएको यो आयोजना म अवकाश भइसक्दासमेत बन्ने कुनै छाँटकाँट देखिएन । देशको दुर्भाग्य नै यही हो ।

उहाँका अनुसार तीसको दशकतिर पश्चिम सेतीबाट बिजुली निकाल्नका लागि अध्ययन गरिँदा विज्ञ टोलीलाई स्थानीय भाषामा भौगोलिक अवस्था देखाउनेदेखि लिएर खानपान र बासको व्यवस्था गर्ने त्यतिबेलाको पुस्ता दिवङ्गत भइसक्यो । त्यसताका दुईवटा स्थानलाई आधार मानेर अध्ययन गरिँदा एउटा ठाउँबाट ३५ मेगावाट र अर्को ठाउँमा रन अफ रिभर प्रणालीमा आधारित रहेर आयोजना विकास गर्दा १३० मेगावाट निकाल्न सकिने निष्कर्ष निकालिएको थियो तर पछि अध्ययन हुँदै जाँदा जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गर्ने र त्यसबाट ७५० मेगावाट उत्पादन हुन सक्ने स्थिति देखियो ।

सन् १९९४ मा अस्ट्रेलियाको स्नोइ माउन्टेनियरिङ इन्जिनियरिङ कम्पनी (स्मेक)सँग सरकारले आयोजना निर्माणका लागि समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर गरी सन् १९९६ मा पाँच वर्षभित्र निर्माण गरिसक्ने सहमति भयो । १६ वर्षको अवधिमा सरकारले स्मेकको नौ पटक म्याद थपेको थियो । स्मेक आफैँमा कमजोर थिएन, एकातिर राजनीतिक अस्थिरता अर्कोतिर बुटवलभन्दा पश्चिमतर्फ प्रसारण लाइन निर्माण हुन नसकिरहेको अवस्थामा प्रसारण लाइन निर्माणको लागत र बिजुली खपतको दृष्टिले भारत नै उपयुक्त बजार थियो तर भारतले खरिद गर्ने चासो नदेखाएपछि स्मेकले लगानी गर्न जुटेका साझेदारलाई मात्र गुमाउनु परेन कि पश्चिम सेतीबाट अलग भयो । स्मेकको लाइसेन्स रद्द भए पनि ठूलो आशाका साथ निर्माणका लागि तम्सिएको चाइना थ्री गर्जेजले छ वर्ष पुग्दा नपुग्दै आयोजना सम्भाव्य नभएको प्रतिक्रिया दिएको छ । सीटीजीआईसँग सम्झौता गर्ने लगानी बोर्डको बैठकले कुनै निर्णय त गरिसकेको छैन तर पनि उसको यो सन्देशलाई ऊर्जा विज्ञ इन्जिनियर डा. डम्बर नेपाली यो घटनालाई हाम्रा नीति निर्माताले विगतमा बुद्धि नपुऱ्याउँदाको पीडा भनेर टिप्पणी गर्नुहुन्छ । स्वदेशी प्राविधिक तथा पुँजीले चिलिमे निर्माण गर्दा नेतृत्वदायी भूमिका खेल्नुभएका डा. नेपाली स्मेकपछि चिनियाँ कम्पनीसँग भएको समय बर्बादीले अब कसैलाई बनाइ देऊ भनेर ढोका चाहार्नुको अर्थ नरहेको बताउनुभयो ।

उहाँले केही वर्ष पहिले जस्तो प्राविधिक विज्ञताको कमी पनि नभएको र नेपालीसँग पुँजी छैन भन्ने पनि नभएको बताउनुभयो । उहाँले प्रश्न गर्नुभयो, अनुसार अर्बौं रुपियाँ एकै वर्ष पनि चाहिने होइन भने सरकारले आफैँले पाँच-दस वर्ष ठोस योजना बनाएर किन बनाउन सक्दैन ? राष्ट्रिय योजना आयोगका पूर्वसदस्यसमेत रहनुभएका डा. भट्टले डा. नेपालीसँग सहमत हुँदै भन्नुभयो, देशभित्रै बिजुलीको माग बढ्दो अवस्थामा यस्तो लोभलाग्दो आयोजना आफू अनुकूल र आफ्नो पुँजीलाई व्यवस्थित गरेर नेपालले नै निर्माण गर्नुपर्छ । अब पनि यसलाई फुटबल खेलाएझैं काम नगर्ने विदेशी संस्थाको हातमा बुझाउने काम गर्नु हुँदैन ।

विदेशीको मुख ताक्दै गर्दा आयोजना निर्माण लागत वृद्धि भएको र आयोजनाबाट बर्सेनि आउने राजस्वसमेत

गुमेको बताउँदै डा. भट्टले वार्षिक ३० देखि ३६ अर्ब रुपियाँ बराबरको राजस्व आयोजना बन्न नसक्दा गुमाउनु परेको जानकारी दिनुभयो ।

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासङ्घ ऊर्जा विकास समितिका संयोजक ज्ञानेन्द्रलाल प्रधान नेपालकै कारण चाइना थो गर्जेज बाहिरिने मनस्थितिमा पुगेको बताउनुभयो । उहाँले भन्नुभयो, उसलाई लगानी गर्ने वातावरण नदिने अनि बनाउन सकेन भनेर गाली गर्नुको कुनै तुक छैन । सुख्खायाममा कुल उत्पादन क्षमताको ३५ प्रतिशत ऊर्जा दिने पर्ने शर्तले आयोजनाको क्षमता घटाउनुपर्ने र क्षमता घटाउँदा लागत नघटेने देखेपछि चिनियाँ कम्पनीले सम्भाव्य नभएको भनेको हो । उहाँले पनि अब आयोजना नेपाल आफैँले बनाउनुपर्ने बताउनुभयो ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७५/०५/१७

बूढीगण्डकीको मुआब्जा वितरणमा ढिलाइ

बूढीगण्डकी जलविद्युत् आयोजना प्रभावित स्थानीयलाई मुआब्जा वितरणमा ढिलाइ गरिएको छ । प्रक्रिया एकदमै ढिला भयो, कहिलेसम्म आयोजना प्रभावितले रकम पाउँछन् भनेर गोरखा आरुघाटका सुनील श्रेष्ठले प्रश्न गरे । नागरिकका गुनासा सुन्न र समस्या समाधानका लागि आवश्यक निर्देशन दिने उद्देश्यले ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयले हरेक शुक्रबार मध्याह्न १२ बजेदेखि १ बजेसम्म पैसा नलाग्ने हटलाइन टेलिफोन नम्बर सञ्चालनमा ल्याएको छ । सोही जानकारी पाएर आरुघाटका श्रेष्ठले पैसा नलाग्ने नं. ११५१ मा फोन गरेर मन्त्री वर्षमान पुनलाई सोधेका हुन्, 'मन्त्रीज्यू मुआब्जा पाइन्छ भन्ने सुनेको लामो समय भयो । तर, अझै मुआब्जा निर्धारण हुन सकेको छैन । हामी त समस्यामा पय्रौं ।'

कुल १ हजार २ सय मेगावाट क्षमताको बूढीगण्डकी आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रमध्ये अन्य स्थानको मुआब्जा निर्धारण भए पनि गोरखा र धादिङको आरुघाट क्षेत्रको मुआब्जा तय भएको छैन । यस्तै, धादिङको खहरे बजारको पनि मुआब्जा निर्धारण हुन बाँकी छ । जिल्ला प्रशासन कार्यालयले शीघ्र ती स्थानको मुआब्जा निर्धारण गर्ने बताएको भए पनि हालसम्म निर्णय भएको छैन ।

स्थानीय प्रभावित समेत रहेका श्रेष्ठको गुनासा सुनेपछि मन्त्री पुनले भने, 'सो आयोजना प्रभावित क्षेत्रका जनतालाई चालू आर्थिक वर्षभित्रै मुआब्जा वितरण गरिसक्छौं । बाँकी क्षेत्रको समेत शीघ्र मुआब्जा निर्धारण हुन्छ ।' उक्त आयोजना सरकारले स्वदेशी लगानीमा नै निर्माण गर्ने घोषणा गरेको छ । आयोजनाबाट करिब चार हजार ५ सय घरधुरीका ५० हजार नागरिक प्रत्यक्ष प्रभावित हुनेछन् ।

सरकारले गोरखाका साविक चार गाविस र धादिङका तीन गाविसको मुआब्जा वितरण गरिसकेको छ । गत आवमा मुआब्जा वितरणका लागि १० अर्ब बजेट विनियोजन भए पनि प्राविधिक जटिलताका कारण ५० प्रतिशत मात्रै वितरण भएको छ ।

भन्सार बिन्दुमा नै लगाइएको पूर्वाधार शुल्कबाट नेपाल आयल निगमले आयोजनाका लागि हालसम्म २१ अर्ब रकम उठाइसकेको छ । निगमले भन्सार बिन्दुमा नै पेट्रोलियम पदार्थमा प्रतिलिटर पाँच पूर्वाधार शुल्क लगाएको छ । मन्त्री पुनले आयोजना निर्माण प्रक्रियासमेत सुरु हुने र मुआब्जा वितरण प्रक्रिया पनि चालू आवभित्रै वितरण गरिने बताए ।

त्यस्तै, दाङ तुलसीपुरका भद्र नकलले अघोषित रूपमा विद्युत्भार कटौती हुने गरेको र वितरण केन्द्रमा फोन गर्दा कहिल्यै नउठ्ने गरेको गुनासा गरे । नगर क्षेत्रमा लथालिङ रूपमा तार लत्रिएका कारण दुर्घटनाको जोखिम बढेको भन्दै समस्या समाधानका लागि मन्त्री पुनलाई आग्रह गरे । मन्त्री पुनले तत्कालै तुलसीपुर वितरण केन्द्रका प्रमुखलाई समस्या समाधानका लागि निर्देशन दिए ।

भोजपुरका तीर्थराज पराजुलीको गुनासा सिँचाइ सुविधा नपाएकामा थियो । २०४० देखि सिँचाइ कुलो खन्न थालेको भए पनि हालसम्म प्रभावकारी रूपमा सुविधा पाउन नसकेको भन्दै समस्या समाधानका लागि आग्रह गरे । पोखरा चाउथेका भक्त पुनले घरायसी प्रयोगका लागि तानेको तार लामो भएका कारण दुर्घटनाको जोखिम बढेको भन्दै समस्या समाधानका लागि पोखरा वितरण केन्द्रमा निवेदन दिए पनि सुनुवाइ नभएको गुनासा गरे ।

गत आवमा मुआब्जा वितरणका लागि १० अर्ब बजेट विनियोजन भए पनि प्राविधिक जटिलताका कारण ५० प्रतिशत मात्रै वितरण भएको छ

त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका-४ सिन्धुपाल्चोकका आदित्य पहरीले काठका पोलका कारण समस्या भएको र स्थानीय असुरक्षित रहेको भन्दै स्टिलको पोल राखिदिन आग्रह गरे । पहरीको गुनासोको सुनुवाइ गर्दै मन्त्री पुनले सरकारले चालू आर्थिक वर्षमा नै काठको पोल विस्थापनलाई अभियानका रूपमा नै सञ्चालन गर्न लागिएको भन्दै छिट्टै समस्या समाधान हुने बताए ।

हरिवन नगरपालिका-२ का सुनील न्यौपानेले स्थानीय अत्रौली खोलाका कारण वर्षाको समयमा स्थानीय प्रभावित भएको भन्दै व्यवस्थित तटबन्ध गर्न माग गरे । मन्त्री पुनले जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण कार्यालयलाई आवश्यक निर्देशन दिने जानकारी दिए ।

हरेक शुक्रबार मन्त्री पुनले नियमित रूपमा नागरिकका गुनासा सुन्दै र सम्बोधन गर्दै आएका छन् । पछिल्लो पाँच सातादेखि निरन्तर सञ्चालन हुँदै आएको सो कार्यक्रममा नागरिकले प्राधिकरणको वितरण केन्द्रमा फोन नउठेको, काठको पोलका कारण दुर्घटनाको जोखिम बढेको तथा तटबन्ध नभएका कारण बस्ती जोखिममा परेको गुनासा बढी गरेका छन् ।

विद्युतीकरणका कारण पोल गाडेको लामो समय भए पनि तार नतानिएका कारण बत्ती बाल्न नपाएको, कम बजेट भएका कारण ट्रान्सफर्मर जडान गर्न नसकिएको र भोल्टेजको घटबढका कारण उद्योग व्यवसाय सञ्चालन गर्न समस्या भएको बढी गुनासा गरेका छन् ।

नागरिकले गरेका गुनासालाई नियमित रूपमा सम्बोधन गरिएको जानकारी दिँदै मन्त्री पुनले नागरिकमैत्री सरकारको अवधारणालाई व्यावहारिक रूपमा कार्यान्वयन गर्न पहल गरिएको बताए । नागरिकको तहबाट आएका गुनासालाई सकेसम्म सम्बोधन गरिएको मन्त्री पुनले बताए ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०५/१७

‘टेक अर पे’ पिपिए सधैँकाे टाउकाे दुखाई, अब १४ सय मेगावाटले मात्र पाउने

जलविद्युत आयाोजनाकाे टेक अर पे (लिउ या तिर) प्रावधानअनुसार विद्युत खरिद सम्झौता (पिपिए) गर्न निजी क्षेत्रलाई सधैँ युद्ध जित्नु बराबर हुन थालेकाे छ । सरकारले आश्वासन देखाइरहने तर पूरा नगर्ने वा याे वा त्याे कारण देखाइरहँदा निजी क्षेत्र निराश बन्दै गएका हुन् । सरकारले १० वर्षमा १५ हजार मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने र यस कार्यक्रममा निजी क्षेत्रकाे पूर्ण सहयाेग चाहिने बताउँदै आएकाे छ । यस्तै, निजी क्षेत्रले अघि सारेका आयाोजना निर्माणमा उचित सहयाेग गर्ने पनि सरकारकाे प्रतिबद्धता छ । तर, याे पक्ष व्यवहारमा भने देखिएकाे छैन । वर्षमान पुन ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्री भएपछि यस क्षेत्रकाे वर्तमान अवस्था र भावी मार्गनिर्देशनसहितकाे श्वेतपत्र जारी गरे । यसमा १० वर्षमा १५ हजार मेगावाट विद्युत उत्पादनकाे घाेषणा गरियाे । र, नेपाल विद्युत प्राधिकरणले लामाे समयदेखि राेकेकाे टेक अर पे प्रावधानअनुसार पिपिएकाे दायरा बढाउने उल्लेख पनि गरियाे । मन्त्री पुनले ३०-३५ प्रतिशत जलाशय, २५-३० प्रतिशत पिएआरओआर (अर्धजलाशय), ३०-३५ प्रतिशत आरओआर र ५-१० प्रतिशत वैकल्पिक स्रोतबाट विद्युत उत्पादन हुने आयोजनाको सीमा ताेकिएका छन् । यही सीमा आधार मान्ने हाे भने अब निजी क्षेत्रले अघि बढाएका १२ सय ७ मेगावाटबराबरका आयाोजनाकाे मात्र टेक अर पे पिपिए हुने भएकाे छ । यसबाट निजी क्षेत्र खुसी हुने वातावरण देखिँदैन । अघिल्लाे सरकारले ७ वर्षमा १७ हजार मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने महत्वाकांक्षी लक्ष्य राख्दै २५-३५ प्रतिशत आरओआर आयाोजनाकाे टेक अर पे पिपिए हुने उल्लेख गरेकाे थियाे । यसै हुँदा ५ हजार १ सय मेगावाटका आयाोजना उक्त प्रावधानमा पिपिए हुन्थ्याे । पुनले उल्लेखित याेजना संशाेधन गर्दै १० वर्षमा १५ हजार मेगावाट उत्पादनकाे लक्ष्य निर्धारण गरे । र, ३०-३५ प्रतिशत आरओआर आयाोजनाकाे टेक अर पे पिपिए हुने उल्लेख गरे । यसकाे आधारमा ५ हजार २ सय ५० मेगावाटका आयाोजनाकाे उक्त प्रावधानमा पिपिए हुनुपर्छ । मन्त्री पुनले ताेकेकाे सीमा अब साँडुरिँदै गएकाे छ । प्राधिकरणले अहिलेसम्म ४ हजार ५ सय ५५ मेगावाटका आयाोजनाकाे पिपिए गरिसकेकाे छ । यसमध्ये ३ हजार ८ सय १२ मेगावाटका आयाोजना आरओआर हुन् । यस्ता आयाोजनाकाे पिपिए सीमा ५ हजार २ सय ५० मेगावाट पुग्न अब मात्र १ हजार ४ सय ३८ मेगावाट चाहिन्छ । तर, अहिले नै १ हजार ९ सय २० मेगावाटका आयाोजना टेक अर पे पिपिएकाे ‘पाइपलाइन’ मा छन् । अरू आवेदन दिनेकाे लाइन धेरै छ । यही आधारमा पनि ४ सय ८२ मेगावाटका आरओआर आयोजना टेक अर पे पिपिएबाट बञ्चित हुने अवस्था छ । प्राधिकरणका अनुसार अहिले २ हजार ३ सय ४८ मेगावाटका आयाोजना टेक अर पे पिपिएकाे पर्खाइमा छन् । तर, यसमध्ये १ हजार ९ सय २० मेगावाट आरओआर र ४ सय २७ मेगावाटका आयोजना पिएआरओआर छन् । अब यही कारण निजी क्षेत्रले फेरि पनि टेक अर पे पिपिए गरिदेउ भन्दै सरकारसँग गुहार माग्नुपर्ने अवस्था उत्पन्न हुने देखिएकाे छ । प्राधिकरणले २ दशकभित्र निजी क्षेत्रमा ४ हजार ४३ मेगावाटका आरओआर आयोजनाको पिपिए गरेको छ । पिपिए भएका ७ सय २१ मेगावाटका आयोजना पिएआरओआर छन् । १ हजार ६ सय ८५ मेगावाटका आरओआर आयोजना पिपिए सम्पन्न भई निर्माणमा जाने तयारीमा छन् । अहिले २ हजार ३ सय ५८ मेगावाटबराबरका आयोजना निर्माणाधीन छन् । उता प्राधिकरणसँग पिपिए भएका ५ सय १२ मेगावाटका ७५ आयोजना निर्माण पूरा भई सञ्चालनमा छन् । यी मध्ये ४ सय ९० मेगावाटका आयोजना आरओआर छन् । २२.१ मेगावाटको चिलिमे पिएआरओआर हो । आरओआरको सीमा पूरा हुन लागेकाले प्राधिकरणले पिएआरओआर र

वैकल्पिक स्रोतबाट विद्युत उत्पादन हुने आयोजनाको पिपिएलाई प्राथमिकतामा राखेको छ । भारतमाथिको परनिर्भरता घटाउन तथा सुख्खा याममा विद्युतको उच्च माग व्यवस्थापन र गुणस्तरीय विद्युत उपलब्ध गराउन अपरिहार्य रहेकाे भएकाे भन्दै पिआरओआर आयोजना निर्माण गर्न निजी क्षेत्रलाई प्राेत्साहन गरिएकाे प्राधिकरणले जनाएको छ ।

श्रोत: नागरीक, २०७५/०५/१७

पिपिएमा नयाँ आधार तय, प्राधिकरणकाे एकाधिकार अन्त्य

सरकारी वा निजी क्षेत्रका जलविद्युत उत्पादन गर्ने कम्पनीसँग विद्युत खरिद सम्झौता (पिपिए) गर्ने सहमति लिन अब २० लाख रुपैयाँसम्म तिर्नुपर्ने भएको छ। सरकारले हालै सार्वजनिक गरेको विद्युत नियमन आयोग नियमावली, २०७५ मा यस्तो व्यवस्था गरिएको छ। मन्त्रिपरिषद्ले स्वीकृत गरेको नियमावली भदौ ११ गते (सोमबार) राजपत्रमा समेत प्रकाशित गरिएको छ।

दिगो विद्युत विकासका लागि आवश्यक खरिद दर वा शुल्क निर्धारण तथा यस क्षेत्रका अस्पष्ट व्यवस्थालाई व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले विद्युत नियमन आयोग ऐन तयार गरिएको छ। ऐन कार्यान्वयन गर्न नियमावली समेत तयार भएको छ। ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्री वर्षमान पुनले नियमावली ल्याउन विशेष पहल गरेका थिए। यसले 'विद्युत नियमान आयोग' गठनको आधार तयार गरेको छ। अब छिट्टै आयोग गठन हुने मन्त्री पुनले बताएका छन्।

नियमावली बुँदा १७ मा पिपिए सहमति दिँदा वा प्रसारण शुक्ल (ट्रिबल्लिड चार्ज) लगायत पक्षको दायरा स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ। सोही बुँदाको 'क' मा विद्युत नियमन आयोगले विद्युतको थोक खरिद बिक्री दर निर्धारण गर्दा ७ हजार ५ सय रुपैयाँसम्म लिन पाउने किटान गरिएको छ।

यसैगरी, पिपिए गर्ने सहमति दिँदा सय किलोवाटदेखि १ मेगावाटसम्म १ लाख रुपैयाँ शुक्ल तोकिएको छ। एकदेखि हजार मेगावाटसम्म प्रतिमेगावाट १० हजार रुपैयाँ र हजार मेगावाटभन्दा माथि एक मुष्ट २० लाख रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ।

उता प्रसारण तथा वितरण वा अन्य दस्तुर निर्धारण गर्दा आयोगले २५ हजार रुपैयाँ लिन पाउनेछ। नियमावली सार्वजनिक भए पनि अझै आयोग गठनको संरचना भने तयार भएको छैन।

आयोगले काम सुरु गरेपछि विद्युत क्षेत्रमा उत्पादन, प्रसारण, वितरण र शुल्क तोक्ने वा पिपिए गर्ने नेपाल विद्युत प्राधिकरणको एकाधिकार तोडिनेछ। अहिलेसम्म निजी क्षेत्र वा आफ्ना सहायक कम्पनीसँग प्राधिकरणले नै पिपिए गर्दै आएको छ। अब भने त्यो अवस्था कायम हुने छैन।

उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति वा संस्था र विद्युत खपत गर्ने निकायबीच पिपिए गर्ने सहमति भए उनीहरूले आयोगको सहमतिमा सम्झौता गर्न सक्नेछन्। यसरी सम्झौता हुँदा समान प्रकृतिका संस्था वा निकायबीच पहिले गरिएको दरमा समानता र उपभोक्तालाई प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गर्न सकिने पनि नियमावलीमा उल्लेख छ।

विनियमावलीमा अनुमति प्राप्त व्यक्ति आपसमा गाभिन, संरचनाको खरिद बिक्री (सेल अफ प्लान्ट), प्राप्ति (एक्विजिसन) वा ग्रहण (टेक ओभर) गर्न सहमति दिँदा त्यस्तो संरचना वा संस्थाको आधार मूल्यको आधारमा १० करोड रुपैयाँसम्मको मूल्यका लागि १ लाख रुपैयाँ र सोभन्दा माथि प्रत्येक १० करोड रुपैयाँसम्मको लागि ५० हजार रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ।

श्रोत: क्यापिटल नेपाल, २०७५/०५/१७

पीपीएमा विद्युत प्राधिकरणको एकाधिकार खोस्दै उर्जामन्त्री पुनले नयाँ आधार तय गरे

सरकारी वा निजी क्षेत्रका जलविद्युत उत्पादन गर्ने कम्पनीसँग विद्युत खरिद सम्झौता (पिपिए) गर्ने सहमति लिन अब २० लाख रुपैयाँसम्म तिर्नुपर्ने भएको छ ।

सरकारले हालै सार्वजनिक गरेको विद्युत नियमन आयोग नियमावली, २०७५ मा यस्तो व्यवस्था गरिएको छ ।

मन्त्रीपरिषदले स्वीकृत गरेको नियमावली भदौ ११ गते सोमबार राजपत्रमा समेत प्रकाशित गरिएको छ ।

दिगो विद्युत विकासका लागि आवश्यक खरिद दर वा शुल्क निर्धारण तथा यस क्षेत्रका अस्पष्ट व्यवस्थालाई व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले विद्युत नियमन आयोग ऐन तयार गरिएको छ । ऐन कार्यान्वयन गर्ने नियमावली समेत तयार भएको छ ।

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्री वर्षमान पुनले नियमावली ल्याउन विशेष पहल गरेका थिए । यसले 'विद्युत नियमान आयोग' गठनको आधार तयार गरेको छ । अब छिट्टै आयोग गठन हुने मन्त्री पुनले बताएका छन् ।

नियमावली बुँदा १७ मा पिपिए सहमति दिँदा वा प्रसारण शुक्ल हिवलिङ चार्ज लगायत पक्षको दायरा स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ । सोही बुँदाको 'क' मा विद्युत नियमन आयोगले विद्युतको थोक खरिद बिक्री दर निर्धारण गर्दा ७ हजार ५ सय रुपैयाँसम्म लिन पाउने किटान गरिएको छ ।

यसैगरी, पिपिए गर्ने सहमति दिँदा सय किलोवाटदेखि १ मेगावाटसम्म १ लाख रुपैयाँ शुक्ल तोकिएको छ । एकदेखि हजार मेगावाटसम्म प्रतिमेगावाट १० हजार रुपैयाँ र हजार मेगावाटभन्दा माथि एक मुष्ट २० लाख रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ ।

उता प्रसारण तथा वितरण वा अन्य दस्तुर निर्धारण गर्दा आयोगले २५ हजार रुपैयाँ लिन पाउनेछ । नियमावली सार्वजनिक भए पनि अझै आयोग गठनको संरचना भने तयार भएको छैन ।

आयोगले काम सुरु गरेपछि विद्युत क्षेत्रमा उत्पादन, प्रसारण, वितरण र शुल्क तोक्ने वा पिपिए गर्ने नेपाल विद्युत प्राधिकरणको एकाधिकार तोडिनेछ । अहिलेसम्म निजी क्षेत्र वा आफ्ना सहायक कम्पनीसँग प्राधिकरणले नै पिपिए गर्दै आएको छ । अब भने त्यो अवस्था कायम हुने छैन ।

आयोगले विद्युत खरिद दर निर्धारण गर्दा आयोजनामा भएको ऋण लगानीको खर्च समेटिएको क्षमता शुल्क (क्यापासिटी चार्ज) र स्वलगानी (इक्विटी), प्रतिफल, कर तथा रोयल्टी, सञ्चालन तथा मर्मत खर्चसमेत समेटिएको ऊर्जा शुल्क (इनर्जी चार्ज) गरी दुई भागीय विद्युत दर प्रणाली प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ ।

उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति वा संस्था र विद्युत खपत गर्ने निकायबीच पिपिए गर्ने सहमति भए उनीहरूले आयोगको सहमतिमा सम्झौता गर्न सक्नेछन् । यसरी सम्झौता हुँदा समान प्रकृतिका संस्था वा निकायबीच पहिले गरिएको दरमा समानता र उपभोक्तालाई प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गर्न सकिने पनि नियमावलीमा उल्लेख छ ।

विनियमावलीमा अनुमति प्राप्त व्यक्ति आपसमा गाभिन, संरचनाको खरिद बिक्री (सेल अफ प्लान्ट), प्राप्ति (एक्विजिसन) वा ग्रहण (टेक ओभर) गर्न सहमति दिँदा त्यस्तो संरचना वा संस्थाको आधार मूल्यको आधारमा १० करोड रुपैयाँसम्मको मूल्यका लागि १ लाख रुपैयाँ र सोभन्दा माथि प्रत्येक १० करोड रुपैयाँसम्मको लागि ५० हजार रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०५/१७

बिमस्टेक र बिजुली

बंगालको खाडीको प्रयास यस क्षेत्रमा मनसुनी वर्षा गराउने हो । काठमाडौं शिखर सम्मेलनले भने अर्को एउटा संकेत पनि सही गरेको छ- सदस्य राष्ट्रहरूबीच विद्युत् प्रसारण लाइन पुर्याउने । हामी आफैं विद्युत् आपूर्ति गर्छौं । अहिले पनि चार सय मेगावाट नपुगेर आच्छु-आच्छु भइरहेको छ । भारतबाट आयात नगर्दा हौं त यही सम्झौतामा हस्ताक्षर गर्ने बेला पनि सोल्टी होटलमा झ्याप्प बिजुली जान सक्थ्यो ।

विद्युत् सञ्जाल बढाएर व्यापार गर्ने सहमति क्षेत्रीय अभियानका रूपमा महत्त्वपूर्ण हुनेछ । यस क्षेत्रमा नेपालसहित भारत र बंगलादेश बढी विद्युत् अभावग्रस्त देश हुन् । नेपालको विद्युत् प्रसारण लाइन भारतसित मात्रै जोडिएको छ । बिमस्टेकमा बोल्दा नेताहरूले भूपरिवेष्टित देशका अधिकार च्वास्स छोएका छन् जसलाई धक फुकाएर भन्न बाँकी नराख्ने हो भने हाम्रो बिजुली सबै ठाउँ पुग्ने अधिकार माग गर्नुपर्ने हुन्छ ।

सदस्य राष्ट्रहरूबीच विद्युत् प्रसारण लाइन विस्तार गर्ने यो 'फ्रेमवर्क' सम्झौता हो । यसले तत्कालको अभाव पूरा गर्ने होइन, भविष्यका लागि बाटो खोल्ने मात्र । हामीसित अहिले १ युनिट पनि बिजुली बेच्ने हैसियत छैन । यो सम्झौता सफल पार्न बिजुली किन्ने कसले ? बेच्ने कसले ? कुन बाटो जाने ? प्रतियुनिट मूल्य कति हुने ? विस्तृत सहमति हुन बाँकी छ । फ्रेमवर्क सम्झौता गरेर सिद्धान्ततः बिजुली आयात/निर्यातको विषय स्वीकार गरिएको हो ।

वर्षायाममा हामीकहाँ बिजुली उब्रिन्छ । भारतमा भने गर्मी बढी हुन्छ र बिजुली उपभोग पनि बढी । उसलाई बढी बिजुली चाहिने भएकाले हामीलाई बढी भएको उसलाई बेच्ने र जाडोयाममा हामीकहाँ बढी उपभोग भई अभाव हुँदा लिने चाँजोपाँजो मिलाउन सके फाइदा हुन्छ । आगामी २ वर्षमा २१ सय मेगावाट बिजुली उत्पादन गर्ने नेपालको लक्ष्य छ । त्यतिबेला १ हजार मेगावाट बिजुली बेच्न सकिन्छ ।

मुजफ्फरपुर-ढल्केबर ४ सय केभी प्रसारण लाइनबाट नेपाल २५०-३०० मेगावाटसम्म बिजुली आयात/निर्यात गर्न सक्छ । करिब डेढ वर्षपछि १ हजारदेखि १२ सय मेगावाटसम्म । बुटवल-गोरखपुर ४०० केभी प्रसारण लाइन जोड्न खोजिँदै छ । चार वर्षमा सक्ने लक्ष्य रहेको उक्त लाइन डबल सर्किट लाइन हो जसबाट २ हजारदेखि २५ सय मेगावाट बिजुली आयात/निर्यात गर्न बाटो खुल्छ । नेपाल-भारत १० वटा प्रसारण लाइन बिन्दु पता लगाइएअनुसार बने भने अहिलेको सम्झौताअनुसार बिजुली व्यापारको बाटो खुल्छ ।

यो फ्रेमवर्क सम्झौताले भारतलाई दबाव पार्छ । भारत एकलै बस्न सक्दैन । भारतीय पक्षको प्रतिबद्धता र व्यवहार सधैं एकनासको हुँदैन । मौसमझिँ बदलिने गर्दा उसको विश्वसनीयता कमजोर हुने गरेको छ र क्षेत्रीय अभियानहरू सधैं अधुरा ।

नेपाल-भारत विद्युत् आदानप्रदान सम्बन्ध अव्यावहारिक छ । नेपाल आफ्नो चाहनाअनुसार बिजुली किनबेच गर्न सक्दैन । दुई वर्षअघि भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी नेपाल आउँदा गरिएको ऊर्जा व्यापार सम्झौता कार्यान्वयन भएन । ६ महिनामै फेरि ५१ प्रतिशत भारतीय लगानी भएका विद्युत् आयोजनाका बिजुली मात्र किन्ने भनी भारतले निर्देशिका लागू गर्‍यो । नेपालसँग बिजुली आदानप्रदानमा आग्लो लगायो ।

भारतले सार्क इनर्जी ग्रिडलाई पनि अघि बढ्न दिएन । डेढ वर्षअघि भारतले पाकिस्तानलाई एकलाउन बीबीआईएन (भुटान, बंगलादेश, भारत र नेपाल) प्रसारण लाइन फोरम निर्माण गरायो । त्यसभन्दा अघि बढेर म्यानमार र थाइल्यान्डसम्म प्रसारण लाइन विस्तार गर्ने सम्झौता उपलब्धि त हो तर 'अहिले मोही छैन, भरे दूध नै पठाइदिन्छु' भन्ने नेपाली उखान बन्ने डर भने छ ।

श्रोत: नागरीक, २०१५/०५/१८

माथिल्लो चाकु खोला-ए अन्तिम चरणमा

ध्रुव दङ्गाल

जिल्लाको भोटेकोसी गाउँपालिकामा निर्माणाधीन २२.२ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो चाकु खोला-ए जलविद्युत आयोजना अन्तिम चरणमा पुगेको छ। सबैभन्दा जटिल संरचना सुरुङमार्ग 'ब्रेक थ्रु' भएसँगै अन्तिम चरणमा पुगेको आयोजनाले आगामी कात्तिक भित्र उत्पादन थाल्ने तयारी समेत अघि बढाएको छ।

उत्तरी सीमावर्ती फूलिपडकट्टी र मार्मिडमा निर्माणाधीन आयोजनाको २ हजार ९ सय मिटर लामो सुरुङ आइतबार 'ब्रेक थ्रु' भएको थियो। 'निर्माण चरणमा पटक-पटक प्राकृतिक प्रकोपको चपेटामा पर्दै सुरुङ 'ब्रेक थ्रु' गर्न सक्नुलाई आयोजनाले ठूलो उपलब्धिको रूपमा लिएको छ,' आयोजना निर्माणमा अगुवाइ गरिरहेको शिवश्री हाइड्रोपावर लिमिटेडका कार्यकारी अध्यक्ष उमेश कसजुले भने।

अरनिको राजमार्ग लामो समय अवरुद्ध भइ निर्माण सामग्री ढुवानीमा समस्या हुँदा आयोजना तीन वर्ष पछाडि धकेलिएर सम्पन्न हुने चरणमा पुगेको हो। २०७२ कात्तिकबाट उत्पादन थाल्ने आयोजनाको लक्ष्य थियो। तर त्यस अगावै वैशाख १२ को विनासकारी भूकम्पले झण्डै ९० प्रतिशत काम सम्पन्न भएको आयोजनामा नराम्ररी क्षति पुर्याएको थियो। २०७१ साउनको जुरे पहिरोले अरनिको राजमार्ग अवरुद्ध हुँदा आयोजनाको काम तीन महिनाभन्दा बढी समय रोकिएको थियो। २०७३ को भोटेकोसी बाढी, २०७४ मा लार्चापूलमा भएको क्षति तथा राजमार्गमा आएको पहिरो र २०७५ मा खोर्सानीबारीको पुल बगाएको घटनाले आयोजना निर्माणमा लगातार बाधा पुगेकाे कसजुले बताए।

सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनलको अगुवाईमा बिभिन्न १२ वटा बैंक तथा वित्तिय संस्थाको ७० प्रतिशत ऋण तथा निजी लगानीकर्ताहरूको ३० प्रतिशत स्वपूँजीमा २०६९ श्रावण ३० बाट आयोजना निर्माण थालिएको थियो। आयोजनाको ४६ मिटर भर्टिकल टनेल, २२ सय ३ मिटर इन्क्लाईनेड टनेल, ८६ मिटर पेनस्टक टनेल तथा ९ सय ५० मिटर टनेल निर्माण भूकम्प अघि नै सकिएको थियो।

इनलेट टनेलबाट अडिटसम्मको करिव १ हजार ५ सय ५० मिटर सुरुङ निर्माण हुँदाहुँदै भूकम्प आएपछि यो काम रोकिएको थियो। रोकिएको भागको निर्माण पूरा गरेपछि सुरुङ ब्रेक थ्रु भएको हो। 'जटिल संरचना मानिएको सुरुङमार्ग ब्रेक थ्रु भएकाले आउँदो कात्तिकदेखि उत्पादनमा जाने लक्ष्यका साथ निर्माणलाई तीव्रता दिएका छौं,' जलविद्युत प्रवर्धक समेत रहेका कसजुले बताए।

शिवश्रीका अनुसार आयोजनाको सिभिल संरचनाको निर्माण छ्योरोल्पा कन्स्ट्रक्सन प्रालि, जियोटेक पविता जेभी, कमला कन्स्ट्रक्सन, एसके निर्माण सेवा प्रालिद्वारा भइरहेको छ। त्यस्तै गेट्स, हेडरेस तथा पेनस्टक पाइपको जडान बेस स्ट्रक्चर प्रालि, क्रिम हाइडेल प्रालि नेपाल तथा सिबिएम इन्जिनियरिङ वर्क्स यमुनानगर भारतले संयुक्त रूपमा गरिरहेका छन्।

उत्पादित बिद्युत राष्ट्रिय प्रशारण लाइनमा जोड्न आयोजनाले प्रशारण लाइनको समेत काम गरिरहेको छ। १ सय ३२ केभि क्षमताको २२ किमी लम्बाईको लामोसाँघु सवस्टेशन सम्मको प्रसारण लाइनको निर्माण उर्जा इन्टरनेशनल प्रालिले गरिरहेको छ।

आयोजनाको निर्माण लागत प्रतिमेगावाट करिव १८ करोड रुपैयाँ पुग्ने शिवश्रीका कार्यकारी अध्यक्ष कसजुले जानकारी दिए। आयोजना र विद्युत प्राधिकरणबीच २०६७ मा विद्युत खरिद सम्झौता (पिपिए) भएको थियो।

आयोजनाले वार्षिक करिव ५९ करोड रुपैयाँ बराबरको विद्युत प्राधिकरणलाई बिक्री गर्ने अनुमान गरेको छ। आयोजनाले छिट्टै स्थानीयवासीका लागि १० तथा सर्वसाधारणका लागि १५ गरी २५ प्रतिशत शेयर जारी गर्ने प्रक्रिया सुरु गरेको कार्यकारी अध्यक्ष कसजुले बताए।

श्रोत: काब्लिपुर, २०७५/०५/१८

ठूला जलविद्युत् आयोजना अनिर्णयको बन्दी

सरकारले १० वर्षमा १५ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादनको महत्वाकांक्षी नीति लिएको छ तर पहिचान गरिएका आधा दर्जन ठूला जलविद्युत् आयोजनाको निर्माणमा विवादैविवाद छ ।

विजय तिमल्सिना

७५० मेगावाटको पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजना बनाउन २०५२ मा जिम्मा पाएको अस्ट्रेलियाली कम्पनी स्मेकले १७ वर्षसम्म लगानी जुटाउन सकेन र सरकारले २०६८ मा कम्पनीसँगको सम्झौता खारेज गर्‍यो । सोही वर्ष जलाशययुक्त आयोजना निर्माणका लागि चाइना श्री गर्जेज इन्टरनेसनलाई सरकारले जिम्मा दियो । निर्माणको जिम्मा पाएको ७ वर्षपछि चिनियाँ प्रवर्द्धकले आयोजना नाफामा नजाने भन्दै निर्माणबाट हात झिकने संकेत गरेको छ । पश्चिम सेती निर्माणका लागि दुई कम्पनीलाई जिम्मा दिँदा २३ वर्षभन्दा बढी समय गुजिसकेको छ तर आयोजना बन्नेमा शंका छ । सरकारले १० वर्षमा १५ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादनको महत्वाकांक्षी नीति लिएको छ तर पहिचान गरिएका ठूला जलविद्युत् आयोजना भने पश्चिम सेतीजस्तै विवाद र अनिर्णयको बन्दीमा परेका छन् । पहिचान भएका र निर्माणका लागि तयारी अवस्थामा रहेका करिब एक दर्जन ठूला जलविद्युत् आयोजनाको अवस्था पनि उस्तै छ ।

१२ सय मेगावाटको बूढीगण्डकी जलविद्युत् आयोजनाको उदाहरण पनि पश्चिम सेतीभन्दा फरक छैन । बूढीगण्डकी तत्काल निर्माण सुरु गर्न सकिने चरणमा छ । प्रभावितलाई मुआब्जा दिनका लागि सरकारले १५ अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी खर्च गरिसकेको छ । तर, सरकार परिवर्तनसँगै हुने निर्णयका कारण आयोजना निर्माणमा अन्योल देखिएको छ ।

सरकारले २०७३ जेठ २१ मा बिनाप्रतिस्पर्धा बूढीगण्डकी निर्माणको जिम्मा चिनियाँ कम्पनी गेजुवालाई दिने निर्णय गरेको थियो । पुष्पकमल दाहाल सरकारको उक्त निर्णय उल्टाउँदै त्यसपछि बनेको शेरबहादुर देउवा नेतृत्वको सरकारले उक्त आयोजना पुनः स्वदेशी लगानीमा बनाउने निर्णय गरेको थियो ।

२ खर्ब ६३ अर्ब लागत अनुमान गरिएको आयोजना निर्माणको लागि सरकारले नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई जिम्मा दिएको छ तर निर्माण हुने चर्चा भएको यत्तिका वर्षसम्म पनि आयोजनाको काम मुआब्जा वितरणमै सीमित छ । चिनियाँ कम्पनीबाट खोसिएको बूढीगण्डकी बन्छ कि बन्दैन भन्ने शंका माथिल्लो कर्णालीको विषयमा पनि छ । भारतीय कम्पनी जीएमआरले निर्माण गर्ने भनेको उक्त आयोजनाका लागि लगानी जुट्न सकेको छैन ।

९ सय मेगावाटको माथिल्लो कर्णाली निर्माणका लागि २०७१ असोज ३ मा लगानी बोर्ड र भारतीय कम्पनीबीच आयोजना विकास सम्झौता (पीडीए) भएको थियो । उक्त सम्झौतामा २ वर्षभित्र लगानी जुटाएर ५ वर्षमा निर्माण पूरा गर्ने बुँदा उल्लेख छ । तर, सम्झौता भएको ४ वर्षसम्म पनि आयोजनाको काम सुरु हुन त परै जाओस् विकासकर्ता कम्पनीले लगानीसमेत जुटाउन सकेको छैन । नेपाल सरकारले लगानी जुटाउने समय तीन पटक थप गरिसक्यो ।

भारतीय सरकारको स्वामित्व रहेको कम्पनी सतलजले निर्माण जिम्मा पाएको ९ सय मेगावाटकै अर्को आयोजना अरुण तेस्रोको भन्ने बल्ल काम सुरु भएको छ । आयोजनाका लागि भारत सरकारले ९३ अर्ब बजेट स्वीकृत

गरिसकेको छ । ३० वर्षअघि जापानी सहयोग नियोग (जाइका) ले पहिचान गरेको यो आयोजना अनेकौं आरोहअवरोह पार गरे निर्माणको चरणसम्म प्रवेश गरेको हो ।

नेपालमा निर्माण हुने ठूला जलविद्युत् आयोजनाले कतिसम्म विवाद झेलनुपर्छ भन्ने उदाहरण अरुण तेस्रो हो । २०४३ सालदेखि निर्माण सुरु गर्ने चर्चा चलेको आयोजना विश्व बैंकले सहयोग उपलब्ध नगराउने भएपछि २०५२ मा खारेज भएको थियो ।

खारेज भएको करिब २३ वर्षपछि आयोजना भारतीय कम्पनीले निर्माण सुरु गरेको छ । भारतीय प्रधानमन्त्री नेपाल भ्रमणमा आएको बेला वैशाख २८ गते प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली र भारतीय प्रधानमन्त्री मोदीले संयुक्त रूपमा आयोजना शिलान्यास गरेका थिए ।

अनेकौं विवाद र समस्याबीच अरुण तेस्रोको निर्माणमा आशातीत काम भए पनि अन्य ठूला जलविद्युत् आयोजना निर्माणको अवस्थामा प्रवेश गरेका छैनन् । ऊर्जा क्षेत्रका जानकारहरु भने अध्ययन नगरी बिनाप्रतिस्पर्धा आयोजना निर्माण गर्न विदेशी कम्पनीलाई दिने चलन र उचित नीति अभावमा ठूला जलविद्युत् आयोजना असफलताउन्मुख भएको बताउँछन् ।

भारत र नेपालको ऊर्जा लाभ लिने गरी उत्पादन गर्ने भनिएको पञ्चेश्वर परियोजनाको अवस्था पनि उस्तै छ । ६ हजार ४ सय मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने पञ्चेश्वर आयोजनाको काम विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) मै अडकिएको छ । बहुददेशीय परियोजनाका लागि नेपाल र भारत दुवैले संयुक्त प्राधिकरण गठन भए पनि यसले कुनै काम गर्न सकेको छैन ।

४१० मेगावाटको जलाशययुक्त आयोजना नलसिंहगाडमा पनि कुनै प्रगति भएको छैन । आयोजनाका लागि जापानी सहयोग नियोग (जाइका) ५५ अर्ब सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता जनाएको छ तर २०७३ वैशाखमा सुरु भएको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) बनाउने काम अझै सकिएको छैन । १८ महिनामा बुझाउनुपर्ने प्रतिवेदन २६ महिना हुँदा पनि तयार भएको छैन ।

६५० मेगावाटको तामाकोसी तेस्रो आयोजना पनि विवादको बन्दी बन्दै आएको छ । २००७ मा नर्वेली कम्पनी स्याटक्राफ्टले सर्वेक्षण लाइसेन्स पाएको आयोजनाबाट उक्त कम्पनीले २०७२ पुसमा हात झिकिसकेको छ । उत्पादित विद्युत्को बजार र आयोजना स्थानसम्मको प्रसारण लाइन निर्माणको अप्ठेरो देखाउँदै आयोजनाबाट नर्वेली कम्पनीले हात झिकेपछि यो लगानी बोर्ड मातहत ल्याइएको थियो । तर, बोर्ड मातहतको आयोजना तत्कालीन ऊर्जा सचिव महेन्द्रबहादुर शाहीले बिनाप्रतिस्पर्धा टीबीआई होल्डिङ कम्पनीलाई दिने निर्णय गरेपछि सर्वोच्चले उक्त निर्णय बदर गरिदिएको थियो ।

५ सय मेगावाटभन्दा माथिका आयोजना र अन्य ठूला पूर्वाधार आयोजनाको निर्माणमा समन्वय गर्ने गरी लगानी बोर्ड गठन गरिएको थियो । तर, बोर्ड र ऊर्जा मन्त्रालयबीच आयोजनाको उत्पादन अनुमतिपत्र जारी गर्ने क्रममा क्षेत्राधिकार विवाद रहँदै आएको छ । भारतीय कम्पनीले सतलजलाई उत्पादन अनुमतिपत्र जारी गर्ने विषयमा पनि बोर्ड र ऊर्जा मन्त्रालयबीच विवाद चुलिएको थियो ।

ऊर्जा मन्त्रालयका पूर्वसहसचिव केशवध्वज अधिकारी ठूला जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि त्यसको बजार सुनिश्चित हुनुपर्ने बताउँछन् ।

साथै, ठूला आयोजनामा लगानी गर्न आउने विदेशी कम्पनीलाई डलरमा खरिद गर्ने प्रावधान हुनुपर्ने उनको तर्क छ । स्वदेशमा ऊर्जा खपत गर्ने गरी जलविद्युत् आयोजना बनाउँदा स्वदेशी लगानीमै बनाउनुपर्ने उनको तर्क छ । 'ठूला आयोजनाको जोखिम बढी हुन्छ । यस्ता जोखिम बढी हुने आयोजना सरकारले आफैँले बनाउनुपर्छ,' उनी भन्छन्,

‘आफ्नो देशमा चाहिने ऊर्जा प्रक्षेपण गरी सोहीअनुसारको आयोजनाहरू निर्माण गर्नुपर्छ ।’ सरकारले जटिल किसिमका आयोजना आफैँ निर्माण गर्नुपर्नेमा विदेशी कम्पनीलाई दिने नीतिका कारण ठूला विद्युत् आयोजनाहरू विवादमा पर्ने गरेको उनको तर्क छ ।

लगानी बोर्डका पूर्वप्रमुख कार्यकारी अधिकृत राधेश्याम पन्त ठूला जलविद्युत् आयोजना बिनाप्रतिस्पर्धा विदेशी कम्पनीलाई दिने प्रवृत्तिमा दोष देख्छन् । ‘ठेक्का प्रक्रिया पारदर्शी भए राम्रा कम्पनी आएर बनाउँछन्,’ उनी भन्छन्, ‘कुन मोडलिटीमा बनाउने, लगानीकर्ताको इच्छा के छ भन्नेमा पनि सरकारले अध्ययन गर्नुपर्छ ।’

सरकारले पूर्वतयारी नगरी ठूला आयोजना निर्माण गर्न दिने निर्णय गरेका कारण असफलता हात परेको उनको ठम्याइ छ । अहिले ठूला जलविद्युत् आयोजनामा देखिएको समस्याबाट सरकारले पाठ सिकेर अघि बढ्नुपर्ने उनी बताउँछन् ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०५/१९

पुसभित्री २२ मेगावाटको चाकु जलविद्युत्

अनिश तिवारी

निजी लगानीमा निर्माणाधीन २२ दशमलव २ मेगावाटको माथिल्लो चाकु 'ए' आयोजनाबाट पुसभित्री विद्युत् उत्पादन हुने भएको छ । आयोजनाको सुरुङको आइतबार ब्रेकथ्रु भएपछि निर्माण कम्पनीले पुसभित्री विद्युत् उत्पादन गर्न सकिने मार्गप्रशस्त भएको जनाएको हो ।

भीर, पहरा र कडा चट्टानले बनेको संरचनामा आयोजानको २ हजार ९ सय मिटरको सुरुङ ब्रेकथ्रु भएको छ । आयोजनाको निर्माण कार्य ०७१ साउनमा सुरु भएको थियो । जुरे पहिरो र भूकम्पलगायतको कारणले निर्माणमा ढिलाइ भएको हो । भोटेकोसी गाउँपालिकाको फुलपिडकट्टीस्थित चन्द्रखुमा बाँध निर्माण गरी ८ सय १५ मिटर हेडबाट पानी प्रवेश गराई विद्युत् उत्पादन गरिनेछ । शिवश्री हाइड्रोपावरले निर्माण गरिरहेको आयोजानको प्रतिमेगावाट लागत करिब १८ करोड पर्ने अनुमान छ ।

कम्पनीका कार्यकारी अध्यक्ष उमेश कसजुका अनुसार प्राकृतिक प्रकोपका कारण निर्माणमा ढिलाइ भएको हो । सिन्धुपाल्चोक उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष वेदबहादुर श्रेष्ठ र कार्यकारी अध्यक्ष कसजुले विस्फोटको स्विच थिचेर ब्रेकथ्रु गरेका थिए ।

आयोजनाबाट करिब २२ किमि पश्चिम सुनकोसी विद्युत् केन्द्रमा रहेको लामोसाँघुस्थित राष्ट्रिय ग्रिडमा जोडिनेछ । ०६७ मा प्राधिकरणसँग विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) गरिएको थियो । तोकिएको समयमा निर्माण पूरा गर्न नसक्दा सुरुको इस्टिमेटभन्दा प्रतिमेगावाट करिब ३ करोडको लागत वृद्धि भएको छ ।

तिब्बतको सीमा क्षेत्र नजिकै रहेको साविक फुलपिडकट्टी र मर्मिन गाविस (हाल भोटेकोसी गाउँपालिका) को चाकु खोलाको पानी उपयोग निर्माणाधीन आयोजनामा सिटिजन इन्टरनेलिन बैंकको नेतृत्वमा १२ वटा अन्य बैंकले ७० प्रतिशत लगानी गरेका छन् । आयोजनामा ३० प्रतिशत स्थानीयको संस्थापक सेयर रहेको छ ।

आयोजनाले स्थानीय र सर्वसाधारणका लागि भविष्यमा २५ प्रतिशत सेयर जारी गर्ने तयारी छ । जारी सेयरमध्ये १० प्रतिशत स्थानीय (जिल्लावासी) ले पाउनेछन् ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०५/१८

पीपीएमा नयाँ आधार तय : प्राधिकरणको एकाधिकार अन्त्य

सरकारी वा निजीक्षेत्रका जलविद्युत् उत्पादन गर्ने कम्पनीसँग विद्युत् खरीद सम्झौता (पीपीए) गर्ने सहमति लिन अब २० लाख रुपैयाँसम्म तिर्नुपर्ने भएको छ । सरकारले हालै सार्वजनिक गरेको विद्युत् नियमन आयोग नियमावली, २०७५ मा यस्तो व्यवस्था गरिएको छ । मन्त्रिपरिषद्ले स्वीकृत गरेको नियमावली भदौ ११ गते (सोमवार) राजपत्रमा समेत प्रकाशित गरिएको छ । दिगो विद्युत् विकासका लागि आवश्यक खरीद दर वा शुल्क निर्धारण तथा यस क्षेत्रका अस्पष्ट व्यवस्थालाई व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले विद्युत् नियमन आयोग ऐन तयार गरिएको छ । ऐन कार्यान्वयन गर्न नियमावलीसमेत तयार भएको छ ।

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्री वर्षमान पुनले नियमावली ल्याउन विशेष पहल गरेका थिए । यसले 'विद्युत् नियमन आयोग' गठनको आधार तयार गरेको छ । अब छिट्टै आयोग गठन हुने मन्त्री पुनले बताएका छन् । नियमावलीको बुँदा १७ मा पीपीए सहमति दिँदा वा प्रसारण शुल्क (ट्रिबलिड चार्ज) लगायत पक्षको दायरा स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ । सोही बुँदाको 'क' मा विद्युत् नियमन आयोगले विद्युत्को थोक खरीद विक्रीदर निर्धारण गर्दा ७ हजार ५ सय रुपैयाँसम्म लिन पाउने किटान गरिएको छ । यसैगरी, पीपीए गर्ने सहमति दिँदा सय किलोवाटदेखि १ मेगावाटसम्म १ लाख रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ । एकदेखि हजार मेगावाटसम्म प्रतिमेगावाट १० हजार रुपैयाँ र हजार मेगावाटभन्दा माथि एक मुष्ट २० लाख रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ । यस्तै प्रसारण तथा वितरण वा अन्य दस्तुर निर्धारण गर्दा आयोगले २५ हजार रुपैयाँ लिन पाउनेछ ।

नियमावली सार्वजनिक भए पनि अझै आयोग गठनको संरचना भने तयार भएको छैन । आयोगले काम शुरू गरेपछि विद्युत् क्षेत्रमा उत्पादन, प्रसारण, वितरण र शुल्क तोक्ने वा पीपीए गर्ने नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको एकाधिकार तोडिनेछ । अहिलेसम्म निजीक्षेत्र वा आफ्ना सहायक कम्पनीसँग प्राधिकरणले नै पीपीए गर्दै आएको छ । अब भने त्यो अवस्था कायम हुने छैन । आयोगले विद्युत् खरीद दर निर्धारण गर्दा आयोजनामा भएको ऋण लगानीको खर्च समेटिएको क्षमता शुल्क (क्यापासिटी चार्ज) र स्वलगानी (इक्विटी), प्रतिफल, कर तथा रोयल्टी, सञ्चालन तथा मर्मत खर्चसमेत समेटिएको ऊर्जा शुल्क (इनर्जी चार्ज) गरी दुई भागीय विद्युत् दर प्रणाली प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ । उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति वा संस्था र विद्युत् खपत गर्ने निकायबीच पीपीए गर्ने सहमति भए उनीहरूले आयोगको सहमतिमा सम्झौता गर्न सक्नेछन् ।

यसरी सम्झौता हुँदा समान प्रकृतिका संस्था वा निकायबीच पहिले गरिएको दरमा समानता र उपभोक्तालाई प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गर्न सकिने पनि नियमावलीमा उल्लेख छ । विनियमावलीमा अनुमति प्राप्त व्यक्ति आपसमा गाभिन, संरचनाको खरीद विक्री (सेल अफ प्लान्ट), प्राप्ति (एक्विजिसन) वा ग्रहण (टेक ओभर) गर्ने सहमति दिँदा त्यस्तो संरचना वा संस्थाको आधार मूल्यको आधारमा १० करोड रुपैयाँसम्मको मूल्यका लागि १ लाख रुपैयाँ र सोभन्दा माथि प्रत्येक १० करोड रुपैयाँसम्मको लागि ५० हजार रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७५/०५/१९

जलविद्युतको पिपिएमा नयाँ आधार तय, 'विद्युत नियमान आयोग' गठन हुने

शिव दुवाडी

सरकारले 'विद्युत नियमान आयोग' गठन गर्ने भएको छ । सरकारले हालै सार्वजनिक गरेको विद्युत नियमन आयोग नियमावली, २०७५ मा गरिएको ब्यवस्था अनुसार आयोग गठनकालागि वाटो खुलेको हो । नियमावलीमा आयोग गठनसम्बन्धी प्रष्ट व्यवस्था गरिएको छ ।

संसदले गत साता विगत डेढ दशकदेखि विचाराधीन विद्युत नियमन आयोग ऐनको विधेयक पारित गरेसँग यो वाटो खुलेको हो । मन्त्रीपरिषदले स्वीकृत गरेको नियमावली राजपत्रमा समेत प्रकाशित भैसकेको छ ।

विधेयक अब ऐनको रूपमा कार्यान्वयनमा आउनेछ । योसँगै आयोग पदाधिकारी नियुक्ति प्रकृया समेत अघि बढ्ने छ । जलविद्युत विकास नीति, २०५८ जारी भएलगत्तै नयाँ विद्युत ऐन र आयोग ऐनको मस्यौदा कोर्न सुरु गरिएको थियो । विद्युत ऐनसम्बन्धी विधेयक मन्त्रालयमै थन्किएको छ । आयोगको विधेयक पास भएकाले अब ऐनको रूपमा कार्यान्वयनमा आउनेछ । ऊर्जा मन्त्रालयले २०७३ को २५ चैतमा विधेयक संसदमा पेस गरेको थियो ।

आयोगको गठनले विद्युत विकासमा सहयोग तथा यस क्षेत्रको नियमनमा सघाउने छ । स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था (इपान) का अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईं 'आयोगले निजी क्षेत्रलाई बेवास्ता नगरी सल्लाह र सहमतिका आधारमा कामगनुपर्ने खावश्यकता औंल्याउँछन् । उनले भने 'निजी क्षेत्रको नियामक निकाय चाहियो भनेर निजी क्षेत्रले १६ वर्षदेखि प्रतिकक्षा गरेको थियो । बल्ल आयो । यो स्वागतयोग्य कुरा हो ।' राज्यले यस्ता नीति नियम ल्याउँदा निजी क्षेत्रको भूमिका बिर्सिने गरेको छ ।

नयाँ नियमावली आएसँगै सरकारी वा निजी क्षेत्रका जलविद्युत उत्पादन गर्ने कम्पनीसँग विद्युत खरिद सम्झौता (पिपिए) गर्ने सहमति लिन अब २० लाख रुपैयांसम्म तिर्नुपर्ने भएको छ । दिगो विद्युत विकासका लागि आवश्यक खरिद दर वा शुल्क निर्धारण तथा यस क्षेत्रका अस्पष्ट व्यवस्थालाई व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले विद्युत नियमन आयोग ऐन तयार गरिएको छ । ऐन कार्यान्वयन गर्न नियमावली समेत तयार भएको छ ।

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्री वर्षमान पुनले नियमावली ल्याउन विशेष पहल गरेका थिए । यसले 'विद्युत नियमान आयोग' गठनको आधार तयार गरेको छ । अब छिट्टै आयोग गठन हुने मन्त्री पुनले बताए । नियमावली बुँदा १७ मा पिपिए सहमति दिँदा वा प्रसारण शुक्ल (हिवलिड चार्ज) लगायत पक्षको दायरा स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ । सोही बुँदाको 'क' मा विद्युत नियमन आयोगले विद्युतको थोक खरिद बिक्री दर निर्धारण गर्दा ७ हजार ५ सय रुपैयांसम्म लिन पाउने कितान गरिएको छ ।

यसैगरी, पिपिए गर्ने सहमति दिँदा सय किलोवाटदेखि १ मेगावाटसम्म १ लाख रुपैयाँ शुक्ल तोकिएको छ । एकदेखि हजार मेगावाटसम्म प्रतिमेगावाट १० हजार रुपैयाँ र हजार मेगावाटभन्दा माथि एक मुष्ट २० लाख रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ । उता प्रसारण तथा वितरण वा अन्य दस्तुर निर्धारण गर्दा आयोगले २५ हजार रुपैयाँ लिन पाउनेछ । नियमावली सार्वजनिक भए पनि अझै आयोग गठनको संरचना भने तयार भएको छैन ।

आयोगले काम सुरु गरेपछि विद्युत क्षेत्रमा उत्पादन, प्रसारण, वितरण र शुल्क तोक्ने वा पिपिए गर्ने नेपाल विद्युत प्राधिकरणको एकाधिकार तोडिनेछ । अहिलेसम्म निजी क्षेत्र वा आफ्ना सहायक कम्पनीसँग प्राधिकरणले नै पिपिए गर्दै आएको छ । अब भने त्यो अवस्था कायम हुने छैन । आयोगले विद्युत खरिद दर निर्धारण गर्दा आयोजनामा भएको ऋण लगानीको खर्च समेटिएको क्षमता शुल्क (क्यापासिटी चार्ज) र स्वलगानी (इक्विटी), प्रतिफल, कर तथा

रोयल्टी, सञ्चालन तथा मर्मत खर्चसमेत समेटिएको ऊर्जा शुल्क (इनर्जी चार्ज) गरी दुई भागीय विद्युत दर प्रणाली प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ ।

उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति वा संस्था र विद्युत खपत गर्ने निकायबीच पिपिए गर्ने सहमति भए उनीहरूले आयोगको सहमतिमा सम्झौता गर्न सक्नेछन् । यसरी सम्झौता हुँदा समान प्रकृतिका संस्था वा निकायबीच पहिले गरिएको दरमा समानता र उपभोक्तालाई प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गर्न सकिने पनि नियमावलीमा उल्लेख छ । विनियमावलीमा अनुमति प्राप्त व्यक्ति आपसमा गाभिन, संरचनाको खरिद बिक्री (सेल अफ प्लान्ट), प्राप्ति (एक्विजिसन) वा ग्रहण (टेक ओभर) गर्न सहमति दिँदा त्यस्तो संरचना वा संस्थाको आधार मूल्यको आधारमा १० करोड रुपैयाँसम्मको मूल्यका लागि १ लाख रुपैयाँ र सोभन्दा माथि प्रत्येक १० करोड रुपैयाँसम्मको लागि ५० हजार रुपैयाँ शुल्क तोकिएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०५/१९

सिङ्गटी हाइड्रो निर्माण तीव्र गतिमा, प्रसारण लाइन नबने ४५ प्रतिशत क्षतिपूर्ति

दुर्गा लामिछाने

कोरिडोर	सुपर सिक्सका आयोजना	क्षमता (मेवा)
सोलु	तल्लो सोलु	६२
	माथिल्लो सोलु	२३.५
कोशी	मेवा	५०
	माया	१४.९
सिङ्गटी	सिङ्गटी	२५
	खारे	२४.९

स्रोत : नेपाल विद्युत् प्राधिकरण

सुपर सिक्समध्येको एक सिङ्गटी जलविद्युत् आयोजना (२५ मेवा)को निर्माण तीव्र गतिमा अघि बढेको छ । आगामी वैशाख १ गतेको व्यावसायिक उत्पादन मिति ननाघ्ने गरी आयोजनाको काम अघि बढिरहेको आयोजनाको निर्माता सिङ्गटीखोला हाइड्रोपावर कम्पनीले जानकारी दिएको छ ।

दोलखा जिल्लामा निर्माणाधीन उक्त आयोजनाको हेडवर्क्सको काम ९८ प्रतिशत र सुरुङको ८१ प्रतिशत काम सम्पन्न भएको छ । त्यसैगरी पेनस्टक र विद्युत्गृहको काम ५०/५० प्रतिशत सकिएको आयोजनाका प्रोजेक्ट डेभलपमेण्ट डाइरेक्टर बटु लामिछानेले जानकारी दिए ।

जलविद्युत् आयोजना विकासका इतिहासमै तीव्र गतिमा काम भइरहेको उनले बताए । ‘२ वर्षमा ४८ सय मिटर सुरुङ खनिएको छ,’ उनले दाबी गरे, ‘यति छिटो सुरुङ खनिएको यो नेपालकै पहिलो परियोजना हो ।’

वर्षायाममा रूख काट्न वनले अनुमति नदिने भएका कारण मङ्सिरमा रूख काटी वैशाखभित्र आयोजना सम्पन्न गर्ने लामिछानेले बताए । ‘यदि प्राधिकरणका तर्फबाट प्रसारण लाइन बन्न केही समय मात्रै ढिलो हुने हो भने हामी केही विस्तारै काम गर्छौं,’ उनले भने, ‘तर यदि थप ६ महीनाभित्र पनि बनिसकदैन भने हामी हाम्रो काम सकेर बस्ने छौं ।’

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको सञ्चालक समितिले ६ ओटा जलविद्युत् आयोजना छनोट गरी प्रतिस्पर्धाद्वारा प्रवर्द्धकमा हस्तान्तरण गरेको थियो । सुपर सिक्सका नाममा परिचित उक्त आयोजनाहरू द्रुत गतिमा निर्माण गरी देशको ऊर्जासङ्कट हल गर्नमा सहयोगी बनाउने प्राधिकरणको योजना रहेको थियो । यसैकारण प्रसारण लाइनको कामलाई पनि उतिकै महत्त्व दिइएको थियो । उक्त आयोजनाका निर्माताहरूसँगको सम्झौतामा यदि आयोजना विद्युत् उत्पादनमा जाँदासम्म पनि प्रसारण लाइनको काम नसकिए प्राधिकरणले ४५ प्रतिशत जरीवाना तिर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ । त्यसैगरी निर्धारित समयभित्र आयोजना सम्पन्न नगरे कम्पनीले प्राधिकरणलाई २८ प्रतिशत जरीवाना तिर्नुपर्ने छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०५/२०

२० मेगावाटकाे लाडटाड हाइड्रोका लागि लगानी जुट्यो, ४ बैंकले २ अर्ब ७३ करोड ऋण दिने

आरएम ग्रुपअन्तर्गतको मल्टी इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रालिले रसुवाको गोसाईकुण्ड गाउँपालिकामा निर्माण गर्न लागेको लाडटाड हाइड्रो पावरका लागि लगानी जुटाएको छ । अायाेजनामा ४ बैंकले २ अर्ब ७३ करोड रूपैयाँ ऋण लगानी गर्नेछन् । राजधानीमा बुधबार आयोजित एक कार्यक्रममा वित्तीय व्यवस्थापन सम्झौतामा हस्ताक्षर भएको छ । २० मेगावाटको आयोजनामा सनराइज बैंककोअगुवाइमा सिद्धार्थ बैंक, नेपाल क्रेडिट एन्ड कमर्श बैंक र जनता बैंकले लगानी गर्नेछन् । कार्यक्रममा कम्पनीका अध्यक्ष कृष्ण आचार्य र नेतृत्वकर्ता सनराइजका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रत्नराज बजाचार्यले सम्झौता आदानप्रदान गरे । आयोजनाको कूल लगानी ४ अर्ब ५ करोड रूपैयाँ प्रक्षेपण गरिएकाेमा सेयरधनीबाट १ अर्ब ३२ करोड र बैंकले २ अर्ब ७३ करोड ४० लाख लगानी गर्नेछन् । सम्झौताअनुसार लगानी अगुवाई गरेको सनराइज बैंकले १ अर्ब २ करोड ५२ लाख, सिद्धार्थले ७६ करोड ९० लाख, एनसिसीले ५२ करोड २३ लाख र जनता बैंकले ४२ करोड ७३ लाख रूपैयाँ ऋण उपलब्ध गराउनेछन् । आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन, विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता, वातावरणीय प्रभाव अध्ययन मूल्यांकनलगातका काम सम्पन्न भएपछि वित्तीय व्यवस्थापन भएको कम्पनीका अध्यक्ष कृष्ण आचार्यले बताए । साविक १० मेगावाटको आयोजनाको अध्ययनपछि १० मेगावाट क्षमता थप भएकाे थियाे । आयोजनाको सिभिल, हाइड्रो मेकानिकल, इलेक्ट्रो मेकानिकल, ट्रान्समिसन लाइनलगायत मुख्य संसरचना निर्माण गर्न चिनियाँ कम्पनी छोडगिड वाटर टर्वाइन वर्क्स (सिडब्लुटीडब्लू) सँग ठेक्का सम्झौतासमेत सम्पन्न भइसकेको छ । याे अायाेजना इपिसिएफ माेडलमा निर्माण अडि बढाइएकाे पनि अध्यक्ष अाचार्यले जानकारी दिए । सम्झौताअनुसार ठेकेदार कम्पनीलाई सुरुमा कूल लागतको १० प्रतिशत र आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन सुरु भएको ७ सय दिनपछि बाँकी रकम उपलब्ध गराइनेछ । आयोजनाको काम सम्पन्न भएपछि मात्र रकम भुक्तानी गर्ने गरी वित्तीय व्यवस्थापन गरिएको लाडटाड खोला नेपालकै पहिलो आयोजना भएको दाबी आचार्यको छ । आगामी २०७७ साल पुस महिनाभित्र आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०१५/०५/२०

रसुवाको नौकुण्ड गाउँपालिकामा २ वटा जलविद्युत आयोजना निर्माण सुरु

झरना नेपाली

रसुवाको नौकुण्ड गाउँपालिकामा २ वटा जलविद्युत आयोजना निर्माण सुरु भएको छ । नौकुण्ड गाउँपालिकामा १३.७ मेगावट क्षमताको फलाखु खोला र ५ मेगावट क्षमताको फलाखु खोला जलविद्युत आयोजना निर्माण सुरु भएको हो । दुबै आयोजनाले जग्गा अधिग्रहण, लाइन निर्माण, बाटो निर्माण र क्याम्प निर्माण लगायतका सकिएको छ । बेत्रावती हाइड्रो इलेक्ट्रिक कम्पनीका अध्यक्ष अनिल जोशीका अनुसार वर्षाको समय सकिने वित्तिकै संरचना निर्माणको काम सुरु हुनेछ । फलाखु खोला (१३.७ मेगावट) जलविद्युत आयोजना चिनियाँ ठेकेदार चोङकिङ वाटर टर्वाइन वक्स एण्ड कम्पनी लिमिटेडले निर्माण गर्नेछ ।

आयोजना निर्माणको लागि सबै तयारी पुरा भएको र बर्षा सकिए लगत्तै कामले तिब्रता पाउने उहाँले जानकारी दिनभयो । निर्माणस्थलसम्म लाइन निर्माण गरिएको छ । यो आयोजना निर्माण सुरु भएपछि २६ महिनामा सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

यो आयोजनाको यासामा हेडवक्स रहने र घिचेतमा पावर हाउस रहनेछ । यो आयोजनाको निर्माण लागत दुई अर्ब ४० करोड रहेको छ । आयोजनाको अनुसार दुई हजार तीन सय मिटर टनेल र एक हजार आठ सय मिटर पेनस्टक रहनेछ ।

त्यस्तै फलाखुखोला (५ मेगावट) जलविद्युत आयोजनाको निर्माण कार्य गत वर्षदेखि नै सुरु भएको थियो । यो आयोजनाका पनि बर्षा सकिएपछि कामले तिब्रता पाउनेछ । यो आयोजनाको करिव एक अर्ब रुपयाँ लागत रकम रहेको रसुवा हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेडका निर्देशक विसम रिमालले जानकारी दिए ।

यो आयोजनाको आयोजनाले दिएको जानकारी अनुसार एक हजार एक सय मिटर मुख्य सुरुङ र एक हजार दुई सय मिटर पेनस्टक रहने छ । यो आयोजनाको साँघाचौरमा ड्याम रहने भने दनुस्वारामा पावर हाउस रहने छ ।

यि आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत त्रिशुली थिन्नि हवमा जोडिने छ । ५ मेगावट क्षमताको आयोजनाले ९ किलोमिटर र १३.७ मेगावट क्षमताको आयोजनाले १४ किलोमिटर प्रशारण लाइन निर्माण गर्नुपर्नेछ ।

रसुवा जिल्लामा अहिले १३ वटा जलविद्युत आयोजना निर्माण भइरहेका छन् । यि आयोजनाहरुबाट पाँच वर्षभित्र ६ सय ९८ मेगावट विद्युत उत्पादन हुनेछ ।

श्रोत: नागरीक, २०७५/०५/२०

लाडटाड हाइड्रोपावरका लागि लगानी जुट्यो, ४ बैंकले २ अर्ब ७३ करोड लगानी गर्ने

आरएम ग्रुप अन्तर्गतको मल्टी इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रा.लि. ले रसुवाको गोसाईकुण्ड गाउँपालिकामा निर्माण गर्न लागेको लाडटाड हाइड्रोपावरका लागि लगानी जुटेको छ। राजधानीमा बुधबार आयोजित एक कार्यक्रममा वित्तीय व्यवस्थापन सम्झौतामा हस्ताक्षर भएको हो। २० मेगावाट क्षमताको उक्त आयोजनाका लागि सनराइज बैंकको अगुवाइमा चारवटा बैंकले लगानी गर्ने भएका छन्। सहायक लगानीकर्ता बैंकमा सिद्धार्थ बैंक, नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्श बैंक र जनता बैंक छन्।

कार्यक्रममा मल्टी इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रा. लि. का अध्यक्ष कृष्ण आचार्य र नेतृत्वकर्ता सनराइज बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रत्नराज बजाचार्यले सम्झौताको प्रति आदानप्रदान गरे। आयोजनाको कूल लगानी चार अर्ब पाँच करोड प्रक्षेपण गरिएकोमा शेयरधनीहरूबाट १ अर्ब ३२ करोड र बैंकहरूले २ अर्ब ७३ करोड ४० लाख लगानी गर्ने मल्टी इनर्जीका अध्यक्ष आचार्यले जानकारी दिए। सम्झौता अनुसार लगानीको अगुवाई गरेको सनराइज बैंकले १ अर्ब २ करोड ५२ लाख, सिद्धार्थ बैंकले ७६ करोड ९० लाख, एनसिसी बैंकले ५२ करोड २३ लाख र जनता बैंकले ४२ करोड ७३ लाख रुपैयाँ ऋण उपलब्ध गराउने छन्। आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन, विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता, वातावरणीय प्रभाव अध्ययन मूल्यांकन लगातक काम सम्पन्न भएपछि बित्तीय व्यवस्थापन सम्झौता भएको हो। साविकमा १० मेगावाट क्षमताको उक्त आयोजनाको अध्ययनका क्रममा पछि १० मेगावाट क्षमता थप गरिएको थियो।

आयोजनाको सिभिल, हाइड्रोमेकानिकल, इलेक्ट्रोमेकानिकल, ट्रान्समिसन लाइन लगायत मुख्य संरचना निर्माणका लागि चिनियाँ कम्पनी छोडगिड वाटर टर्वाइन वर्क्स (सीडब्लुटीडब्लु) सँग ठेक्का सम्झौतासमेत सम्पन्न भइसकेको आयोजनाले जनाएको छ। सम्झौता अनुसार ठेकेदार कम्पनीलाई सुरुमा कूल लागतको १० प्रतिशत र आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन सुरु भएको ७ सय दिनपछि बाँकी रकम उपलब्ध गराइने छ। आयोजनाको काम सम्पन्न भएपछि मात्र रकम भुक्तानी गर्ने गरी वित्तीय व्यवस्थापन सम्झौता गरिएको लाडटाड खोला नेपालकै पहिलो आयोजना भएको दाबी अध्यक्ष आचार्यको छ। आगामी २०७७ साल पुस महिनाभित्र आयोजनाको निर्माणकार्य सम्पन्न गर्ने आयोजनाको लक्ष्य छ।

श्रोत: १२खरी ठट्कम्, २०७५/०५/२०

लाइटाइज जलविद्युत् आयोजनाका लागि लगानी जुट्यो

आरएम ग्रुपअन्तर्गतको मल्टी इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रालिले रसुवाको गोसाइँकुण्ड गाउँपालिकामा निर्माण गर्न लागेको लाइटाइज जलविद्युत् आयोजनाका लागि लगानी जुटेको छ ।

बीस मेगावाट क्षमताको उक्त आयोजनाका लागि सनराइज बैंकको अगुवाइमा अन्य चार वटा बैंकले लगानी गर्ने सम्बन्धमा आज वित्तीय व्यवस्थापन सम्झौतामा हस्ताक्षर भएको हो । सहायक लगानीकर्ता

बैंकमा सिद्धार्थ बैंक, नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्श बैंक र जनता बैंक छन् ।

कार्यक्रममा मल्टी इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रालिका अध्यक्ष कृष्ण आचार्य र नेतृत्वकर्ता सनराइज बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रत्नराज बज्राचार्यले सम्झौताप्रति आदानप्रदान गरे । आयोजनाको कूल लगानी रु चार अर्ब पाँच करोड प्रक्षेपण गरिएकामा शेयर धनीबाट रु एक अर्ब ३२ करोड र बैंकले रु दुई अर्ब ७३ करोड ४० लाख लगानी गर्ने मल्टी इनर्जीका अध्यक्ष आचार्यले जानकारी दिए ।

इपिसिएफ मोडलमा निर्माण हुन लागेको उक्त जलविद्युत् आयोजनासँगको सम्झौताअनुसार सनराइज बैंकले रु एक अर्ब दुई करोड ५२ लाख, सिद्धार्थ बैंकले रु ७६ करोड ९० लाख, एनसिसी बैंकले रु ५२ करोड २३ लाख र जनता बैंकले रु ४२ करोड ७३ लाख ऋण उपलब्ध गराउने छन् ।

आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन, विद्युत् खरिद बिक्री सम्झौता, वातावरणीय प्रभाव अध्ययन मूल्याङ्कनलगायतका काम सम्पन्न भएपछि वित्तीय व्यवस्थापन सम्झौता भएको हो । साविकमा १० मेगावाट क्षमताको उक्त आयोजनाको अध्ययनका क्रममा पछि १० मेगावाट क्षमता थप गरिएको थियो । आयोजनाको सिभिल, हाइड्रो मेकानिकल, इलेक्ट्रो मेकानिकल, ट्रान्समिसन लाइनलगायत मुख्य संरचना निर्माणका लागि चिनियाँ कम्पनी छोडगिड वाटर टर्वाइन वक्रस (सिडब्लुटीडब्लु) सँग ठेक्का सम्झौतासमेत सम्पन्न भइसकेको आयोजनाले जनाएको छ ।

सम्झौताअनुसार ठेकेदार कम्पनीलाई शुरुमा कूल लागतको १० प्रतिशत र आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन शुरु भएको ७०० दिनपछि बाँकी रकम उपलब्ध गराइनेछ । आयोजनाको काम सम्पन्न भएपछि मात्र रकम भुक्तानी गर्ने गरी वित्तीय व्यवस्थापन सम्झौता गरिएको लाइटाइज खोला नेपालकै पहिलो आयोजना भएको अध्यक्ष आचार्यको दाबी छ । आगामी विसं २०७७ पुस महिनाभित्र आयोजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

श्रोत: अमियान, २०७५/०५/२०

ऊर्जामन्त्री बङ्गलादेश प्रस्थान, ऊर्जा आदानप्रदानसम्बन्धी द्विपक्षीय छलफल हुने

बङ्गलादेशको ऊर्जा सप्ताहमा भाग लिन ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुन नेपाली प्रतिनिधिमण्डलको नेतृत्व गर्दै बुधवार त्यसतर्फ प्रस्थान गरेका छन् ।

बङ्गलादेशमा रहँदा उनले ऊर्जा सप्ताहलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रम रहेको छ । त्यसअवसरमा मन्त्री पुनले नेपाल र बङ्गलादेशबीच ऊर्जा आदानप्रदानसम्बन्धी द्विपक्षीय विषयमा समेत छलफल गर्नेछन् ।

यस्तै ऊर्जामन्त्री पुनले भ्रमणका क्रममा बङ्गलादेशका प्रधानमन्त्री शेख हसिनालगायत त्यहाँका राजनीतिक नेतृत्वसँग पनि द्विपक्षीय हितका विषयमा छलफल गर्नेछन् । नेपाली प्रतिनिधिमण्डल यही भदौ २३ गते स्वदेश फर्कने कार्यक्रम रहेको छ । रासस

श्रोत: अभियान, २०७५/०५/२०

२० मेगावाटको लाइटाइड खोला परियोजना ईपीसीएफ मोडलमा बन्ने

२० मेगावाट क्षमताको लाइटाइड खोला परियोजना इन्जिनियरिङ प्रोक्चोरमेण्ट कन्ष्ट्रक्सन फाइनान्स (ईपीसीएफ) मोडलमा निर्माण हुने भएको छ । रु. ४ अर्ब ५ करोडको कुल लागतमा निर्माण हुने आयोजनालाई सनराइज बैङ्कले बैङ्क ग्यारेन्टी दिने भएको छ ।

बुधवार काठमाडौंमा आयोजनाका तर्फबाट मल्टी इनर्जी डेभलपमेण्टका मुख्य कार्यकारी अधिकृत कृष्ण आचार्य र बैङ्कका मुख्य कार्यकारी अधिकृत रत्नराज वज्राचार्यले सम्झौतापत्रमा हस्ताक्षर गरे ।

रसुवा जिल्लाको लाइटाइड खोलाबाट विद्युत् उत्पादन गर्नेगरी सम्झौता भएको नदी प्रवाही आयोजनाको मेकानिकल र निर्माणसम्बन्धी काम उक्त मोडलबाट हुने भएको हो । आयोजनाले यसअघि नै निर्माणसम्बन्धी काम गर्न चीनको चोडकिङ वाटर टर्वाइन वक्रसँग ठेक्का सम्झौता गरिसकेको छ । सम्झौताअनुरूप विद्युत् उत्पादन भएको २ वर्षपछि मात्र बैङ्कले चोडकिङ वाटर टर्वाइनलाई करीब रु. ३ अर्ब भुक्तानी दिनुपर्छ । नेपालमा हालसम्म यस्तो मोडलबाट कुनै पनि आयोजना सञ्चालन भएका छैनन् ।

सनराइज बैङ्कका मुख्य कार्यकारी अधिकृत वज्राचार्यले यो मोडलमा सम्झौता गर्दा एकातिर आयोजनालाई चाहिने ठूलो रकम सङ्कलन गर्न पर्याप्त समय पाइन्छ भने अर्कोतिर प्रारम्भिक अध्ययनलगायत महत्वपूर्ण काम सम्पन्न भइसकेकाले आयोजना नबन्ने जोखीम पनि नहुने बताए । त्यसैले बैङ्क आयोजनामा ग्यारेन्टी बस्न सहमत भएको उनको भनाइ छ ।

के हो ईपीसीएफ ?

ईपीसीएफ मोडल भनेको सम्भाव्यता अध्ययन भई विद्युत् खरीद विक्री सम्झौता, ग्रीड कनेक्सन सम्झौता, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनलगायत काम सम्पन्न भएपछि आयोजनाको विस्तृत परियोजना डिजाइन, खरीद व्यवस्थापन, भौतिक संरचना निर्माण र आवश्यक लगानी व्यवस्थापन सबैको जिम्मा एकमुष्ट रूपमा अर्को पक्षलाई दिने मोडल हो । यो मोडलमा सबै काम सकिएपछि आयोजना प्रवर्द्धक कम्पनीले एकमुष्ट वा किस्ताबन्दीमा भुक्तानी दिने ग्यारेन्टीसहितको सम्झौता हुन्छ ।

श्रोत: नागरीक, २०७५/०५/२९

काम नगर्ने जलविद्युत् आयोजनाको लाइसेन्स खारेज गर्ने तयारी

विष्णु बेल्वासे

तीन वर्षअघि विद्युत् विकास विभागबाट उत्पादन अनुमति लिएका तर कार्यप्रगति २० प्रतिशतभन्दा कम भएका आयोजनाको लाइसेन्स खारेज हुने भएको छ।

विभागका महानिर्देशक नविनराज सिंहले ३६ जलविद्युत् आयोजनाको प्रगति विवरण मागिएको र चित्तबुझ्दो जवाफ नआए लाइसेन्स खारेज गरिने नागरिकलाई बताए । ‘आयोजनाको फोटोसहितको प्रगति विवरण मागिएको छ,’ उनले भने, ‘उचित कारणसहितको विवरण पेस नगर्ने आयोजनाको लाइसेन्स समेत खारेज गर्नेछौं।’

२०७२ साउन ३० भन्दा अगाडि अनुमति लिएका तर प्रगति २० प्रतिशत भन्दा कम गरेका आयोजनालाई भदौ १२ मा पत्राचार गरेको विभागको भनाइ छ । ‘३-४ वर्ष हुँदा पनि आयोजना नबनाउने र लाइसेन्स मात्र ओगट्ने कामलाई अन्त्य गर्न यस्तो कदम चालिएको हो,’ महानिर्देशक सिंहले भने, ‘चित्तबुझ्दो जवाफ नदिए लाइसेन्ससमेत खारेज गर्नेसम्मको तयारीमा छौं।’

२० प्रतिशतभन्दा कम कार्यप्रगति गरेका निजी क्षेत्रका ३४ र नेपाल विद्युत् प्राधिकरण मातहतका २ भएको विभागको भनाइ छ । ‘प्राधिकरण मातहतका आयोजनाको टेन्डर लगायत प्रक्रियागत झन्झटका कारण कार्यप्रगति कम हुनुलाई स्वाभाविकै मानेका छौं,’ उनले भने, ‘तर, निजी क्षेत्रका आयोजना निर्माणमा प्रगति नदेखिनुलाई भने स्वाभाविक मान्न सकिँदैन।’

पछिल्लो समय आयोजना निर्माणमा सहज वातावरण बन्दै गएपनि विभिन्न बहाना बनाई आयोजना निर्माणमा ढिलाइ गरेका कारण यस्तो कदम चाल्नुपरेको महानिर्देशक सिंहको भनाइ छ । ‘उपयुक्त वातावरणमा पनि आयोजना निर्माणमा नजाने हो भने कहिले बन्ने ?,’ उनले भने, ‘चित्त बुझ्दो जवाफको माग गरेका छौं; उपयुक्त जवाफ नआए लाइसेन्स नै खारेज गर्छौं।’

यसअघि ऊर्जा मन्त्रालयले जारी गरेको श्वेतपत्रमा पनि झोलामा उत्पादन लाइसेन्स लिएर राखेलाई कारबाही गर्ने उल्लेख छ । त्यही श्वेतपत्रको आडमा यस्तो कदम चालिएको विभागको भनाइ छ।

सबैभन्दा कम प्रगति म्याग्दीमा निर्माणाधीन ८.३ मेगावाटको घर खोला र ४ मेगावाटको रूपसे खोलाको देखिएको छ । उनीहरूले उत्पादन लाइसेन्स लिएको तीन वर्षभन्दा बढी हुँदा पनि ०.५ प्रतिशतमात्र काम भएको छ।

दोस्रो कम काम गर्ने आयोजनामा ४३.३ मेगावाट क्षमताको अपर मैलुङ खोला र ८.३ मेगावाटको सवाखोला ‘ए’ परेका छन् । उनीहरूको पनि १ प्रतिशत मात्र कार्यप्रगति भएको विभागको भनाइ छ।

तेस्रो कम कार्यप्रगति विवरण भएका आयोजनामा १.७५ मेगावाट क्षमताको जुम्दी खोला, ४.९९ मेगावाटको लोअर ताडी, २० मेगावाट अपर मर्याङ्दी र ४० मेगावाट क्षमताको राहुघाटको समग्रमा २ प्रतिशत मात्र कार्यप्रगति छ।

५२.४ मेगावाटको लिखु-४, ३७.६ मेगावाटको कावेली ‘ए’ र ७ मेगावाटको सुरी खोलाको कार्यप्रगति ३ प्रतिशतमात्र छ। यसैगरी, ४ प्रतिशत मात्र कार्यप्रगति भएको आयोजनामा ९.५ मेगावाटको डाउन पिलुवा छ । २.५ मेगावाटको सलाँखु खोला, ६.५ मेगावाटको रसुवा खोला र ८.५ मेगावाटको अपर हेवा खोलाको कार्यप्रगति ५ प्रतिशत छ।

२४.१ मेगावाटको खारे खोला र १४.९ मेगावाटको माया खोला र ४२ मेगावाटको अपरमोदी ‘ए’को प्रगति ८ प्रतिशत मात्र छ।

यसैगरी, ५.२ मेगावाटको जुनबेसी खोला, ४.८ मेगावाटको खोरुडगा खोला, ३० मेगावाटको खानीखोला र ८२ मेगावाटको लोअर सोलुको १० प्रतिशत मात्र कार्यप्रगति छ । १०.३ मेगावाटको दोर्दी 'ए'ले कुल बजेटको १३.५ प्रतिशत खर्च मात्र गरेको छ । यसैगरी, ३० मेगावाटको न्यादी खोला र ३.१ मेगावाटको मिडिल मिदिम खोलोको कार्यप्रगति १५ प्रतिशत छ।

त्यसैगरी, ४९.६ मेगावाटको सुपर दोर्दी र ४.२ मेगावाटको लोहोर खोलाको प्रगति २० प्रतिशत पुगेको विद्युत् विकास विभागको विवरणमा उल्लेख छ।

श्रोत: नागरीक, २०७५/०५/२९

नेपालसँग बिजुली किन्ने बंगलादेशको योजना

बङ्गलादेश सरकारले नेपालबाट ९ हजार मेगावाट बिजुली खरिद गर्ने भएको छ। उर्जा,जलस्रोत तथा सिंचाइमन्त्री बर्षमान पुन बङ्गलादेश भ्रमणमा रहेका बेला बङ्गलादेशले यस्तो योजना सार्वजनिक गरेको हो। उसले २०४० भित्र ९ हजार मेगावाट नेपालबाट बिजुली खरिद गर्ने योजना अघि सारेको हो। बङ्गलादेशको पावर,उर्जा र मिनरल रिसोर्स मन्त्रालय अन्तर्गतको पावर डिभिजनले सार्वजनिक गरेको योजनामा नेपालबाट २०४० भित्र ९ हजार मेगावाट बिजुली आयात गर्ने उल्लेख छ।

ढाकामा विहिवारबाट सुरु भएको पावर एण्ड इनर्जी विक सम्मेलनको उद्घाटन समारोहमा बोल्दै बङ्गलादेशकी प्रधानमन्त्री शेख हसिनाले नेपालबाट बिजुली आयात गर्ने योजना अघि बढेको भन्दै छिट्टै त्यसले मुर्त रूप पाउने दाबी गरिन्। उनले भनिन् 'नेपाल र भुटानबाट बिजुली आयात गर्ने हाम्रो कोशिस जारी छ,नेपालसँग यसैलाई मद्दत पुग्ने गरी हामीले गत महिना एमओयुमा हस्ताक्षर गरिसकेका छौं।' उनले बङ्गलादेश,भारत र भुटानबीच छिट्टै त्रिपक्षीय समझदारीमा हस्ताक्षर हुने जानकारी समेत दिइन्।

नेपाल र बङ्गलादेशबीच गत १० अगस्टमा इनर्जी को अपरेशन सम्बन्धी समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको थियो। उर्जामन्त्री बर्षमान पुन र बङ्गलादेशका उर्जामन्त्री नसरुल हमिदबीचले उक्त समझदारीमा हस्ताक्षर गरेका थिए। उर्जामन्त्री पुनले आगामी १० बर्षमा नेपालले १५ हजार विद्युत उत्पादन गर्ने सरकारको योजना रहको भन्दै आफुहरु बङ्गलादेशमा विद्युत निर्यात गर्न तयार रहेको धारणा राखे। 'हामी १० बर्षमा १५ हजार बिजुली उत्पादन गरिसक्यौं,त्यसमा ५ हजार बिजुली बङ्गलादेशलाई बेचन हामीलाई समस्या हुंदैन' मन्त्रीपुनले भने। बङ्गलादेशको तीन दिने भ्रमणका क्रममा ढांका पुगेका मन्त्री पुनले उर्जा र जलविद्युत क्षेत्रमा गर्ने सहकार्यबारे शुक्रबार आफ्ना समकक्षीसँग द्धिपक्षीय वार्ता गर्दै छन्। उनले शुक्रबार नै प्रधानमन्त्री शेख हसिनासँग भेटवार्ता गर्ने कार्यक्रम रहेको छ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/०५/२१

तनहुँ हाइड्रोको आवासगृह निर्माण

३७ करोडको लागतमा तनहुँ हाइड्रोपावरको आवासगृह तयार भएको छ । रिसिड गाउँपालिका-१ झापुटारमा हाइड्रोपावरको आवासगृह निर्माण सम्पन्न भएको हो ।

स्वच्छन्द खानी जेभीले २ कार्यालय भवनसहित ३३ वटा आवासगृह भवन निर्माण गरेको तनहुँ हाइड्रोपावरका साइट इन्चार्ज विदुर अधिकारीले जानकारी दिए । आवास क्षेत्रमा आयोजनाका विभिन्न तहका कर्मचारीलाई छुट्टाछुट्टै भवन बनाइएको छ ।

यसअघि दमौलीमा भाडाको घरमा सञ्चालन हुँदै आएको हाइड्रोको कार्यालयसमेत केही दिनअघि मात्रै सोही ठाउँमा सरेको छ । आवासक्षेत्रमा रहेको भवनमा परामर्शदाताको कार्यालयसमेत रहनेछ ।

आयोजनाको नदी फर्काउने, बाँधलगायतका पहिलो प्याकेजका संरचना निर्माणका लागि सबैभन्दा कम बोलकबोल गर्ने इटालियन कम्पनी सिएमसी छनोट भएको छ । कम्पनीसँग २० अर्ब ६४ करोड ५२ लाख (प्रोभिजनल सम र मूल्य अभिवृद्धि करसहित)मा खरिद सम्झौता हुनेछ ।

आयोजनाको सुरुङ, विद्युत्गृह निर्माण र हाइड्रोमेकालिन तथा इलेक्ट्रोमेकानिकल उपकरण आपूर्ति, जडान तथा सञ्चालन लगायतका दोस्रो प्याकेजका काम गर्न सबैभन्दा कम बोलकबोल गर्ने चिनियाँ कम्पनी सिनो हाइड्रो कर्पोरसन लिमिटेड छनोट भएको छ । कम्पनीसँग ११ करोड ४१ लाख ८९ हजार अमेरिकी डलर तथा ३ अर्ब ८३ करोड १४ लाख (मूल्य अभिवृद्धि करसहित बाहेक)मा खरिद सम्झौता हुनेछ ।

खरिद सम्झौता भएको दुई महिनापछि काम सुरु गर्ने र सम्पूर्ण निर्माणकार्य डिसेम्बर २०२३ भित्र सक्ने आयोजनाको लक्ष्य छ । आयोजनाको कुल लागत अमेरिकी डलर ५० करोड ५० लाख (प्रसारण लाइन, ग्रामीण विद्युतीकरण तथा निर्माण अवधिको व्याजसमेत) रहेको छ ।

यसमध्ये एसियाली विकास बैंक(एडीबी)ले अमेरिकी डलर १५० मिलियन, जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (जाइका)ले अमेरिकन डलर १८४ मिलियन, युरोपियन इन्भेस्टमेन्ट बैंक (ईआईबी)ले अमेरिकन डलर ८५ मिलियन र नेपाल सरकारःनेपाल विद्युत् प्राधिकरणले अमेरिकी डलर ८७ मिलियन व्यर्होने गरी वित्तीय व्यवस्थापन गरिएको छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/०५/२१

सिंगटी हाइड्रोपावरको प्रगति ७५ प्रतिशत

सिंगटी खोलामा निर्माणाधीन २५ मेगावाटको सिंगटी जलविद्युत् आयोजना ७५ प्रतिशत पूरा भएको छ । सिंगटी हाइड्रो इनर्जी लिमिटेडले २ वर्ष अवधिमा आयोजनाको निर्माण अन्तिम चरणमा पुराएको हो । आयोजनाको बाँध क्षेत्रमा ९८ प्रतिशत निर्माण सकिएको आयोजनाका निर्देशक काजी लामाले जानकारी दिए । उनका अनुसार बाँध क्षेत्रमा २ प्रतिशत 'फिनिसिङ'को काम बाँकी छ । आयोजनाको मुख्य सुरुङ प्रतिशत पूरा भएको छ । ६ किलोमिटर लामो सुरुङ ४.९ किलोमिटर खनिसकिएको आयोजना प्रमुख मनहरि सापकोटाले जानकारी दिए बताए । अब १.१ किलोमिटर सुरुङ खन्न बाँकी छ । "छोटो समयमा सुरुङ निर्माणमा ठूलो सफलता मिलेको छ," उनले भने, "इनलेटतर्फको १.६ किलोमिटर खनिएको छ । असोजभित्र बाँकी २ सय मिटर पूरा गर्ने लक्ष्य राखेका छौं ।" इनलेटबाट १.६ किलोमिटर सुरुङ खनिनु ऐतिहासिक भएको आयोजना प्रमुख सापकोटाले दाबी गरे । माघभित्र मुख्य सुरुङ छेड्ने लक्ष्य राखिएको कम्पनीले जनाएको छ ।

शिरिसघारीस्थित कातिके गाउँमा निर्माण भइरहेको विद्युत्गृहको ५० प्रतिशत काम सम्पन्न भएको छ । विद्युत्गृहको आधा काम बाँकी छ । चैतभित्र विद्युत्गृहको निर्माण पूरा हुने कम्पनीले जनाएको छ । सरकारले प्रतिस्पर्धा गराएर निजी क्षेत्रलाई निर्माणको अनुमति दिएको आयोजनाबाट २०७६ वैशाख १ गतेदेखि विद्युत् उत्पादन गर्ने तालिका छ । तर जेठ असारदेखि उत्पादन सुरु हुने उनले बताए ।

विद्युत्गृहमा १२.५ मेगावाट क्षमताका २ युनिट राखेर विद्युत् उत्पादन गरिनेछ । आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत् नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेको सिंगटी सबस्टेसनमा लगेर जोडिनेछ । ४ अर्ब ६३ करोड लागत अनुमान गरिएको यस आयोजनामा सिभिल बैंकको नेतृत्वमा १० वटा बैंकले ३ अर्ब ३० करोड रुपैयाँ ऋण लगानी गरेका छन् । १ अर्ब ४५ करोड स्वपूँजी लगानी रहेको छ । १६ मेगावाटमा निर्माण सुरु गरिएको आयोजना ९ मेगावाट क्षमता बढाएर २५ मेगावाट पुराइएको हो ।

-दिलबहादुर केसी

श्रोत: १२खरी ठट्कम्, २०७५/०५/२१

ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न बङ्गलादेशी लगानीकर्तालाई मन्त्री पुनको आग्रह

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनले नेपाल र बङ्गलादेशबीच भएको ऊर्जा आदानप्रदानसम्बन्धी द्विपक्षीय समझदारीले ऊर्जा क्षेत्रको विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने र त्यसले दुबै देशलाई फाइदा गर्ने बताएका छन् ।

आज यहाँ आयोजित ऊर्जा सप्ताहलाई सम्बोधन गर्दै मन्त्री पुनले दुई देशबीचको ऊर्जा आदानप्रदानसम्बन्धी समझदारीले एउटा नयाँ अध्याय शुरु गरेको र त्यसलाई क्रमशः कार्यान्वयनमा लैजाँदै लक्ष्य हासिल गर्नुपर्ने बताए । नेपालमा ऊर्जाको अपार स्रोत रहेकाले त्यसको विकास र विस्तारमा एकअर्काले मिलेर काम गर्नुपर्नेमा मन्त्री पुनले जोड दिए ।

नेपालमा लामो समयपछि राजनीतिक स्थायित्व कायम भएको, दुई तिहाइ प्राप्त सरकार निर्माण भएको र आर्थिक समृद्धिलाई केन्द्रमा राखेको जानकारी दिँदै मन्त्री पुनले बङ्गलादेशका लगानीकर्ता र ऊर्जा उद्यमीलाई नेपालको ऊर्जा तथा जलस्रोतका क्षेत्रमा लगानी गर्न आग्रह गरे ।

यही भदौ १४ र १५ गते सम्पन्न बिम्स्टेकको चौथो शिखर सम्मेलनले बिम्स्टेक ग्रिड निर्माण गर्ने विषयमा सहमति गरेकाले क्षेत्रीयरूपमा विद्युत् आदानप्रदानको मार्ग प्रशस्त भएको मन्त्री पुनको भनाइ थियो । “क्षेत्रीय सहकार्यका ढोकाहरु खुलेका छन्, यसबाट हामी सबैले फाइदा लिने र यस क्षेत्रको विकास र समृद्धिको मार्गप्रशस्त गर्न लाग्नुपर्दछ”, मन्त्री पुनले भने ।

दुई देशबीच भएको सम्झौता तथा बिम्स्टेक ग्रिड सम्झौता जस्ता महत्वपूर्ण औजारको प्रयोगबाट साझा लक्ष्य प्राप्त गर्ने दिशामा अगाडि बढ्न सकिने मन्त्री पुनको कथन थियो । क्षेत्रीय स्तरमा ऊर्जाको सन्तुलन कायम राख्न यस क्षेत्रका देशको बीचमा साझा प्रयासको जरुरी रहेको भन्दै मन्त्री पुनले दीर्घकालीन ऊर्जाको स्रोत तथा लक्ष्य पहिचानका लागि सहकार्य जरुरी रहेको बताए ।

सन् २०१४ देखि दुई देशका ऊर्जा मन्त्री स्तरीय भ्रमण आदानप्रदानसमेत शुरु भएको र ऊर्जाको क्षेत्रका सहकार्यका विविध सम्भावना अगाडि बढेको चर्चा गर्दै मन्त्री पुनले गत महिना सम्पन्न समझदारी नेपाल र बङ्गलादेश बीचको उच्चस्तरको समझदारी रहेको बताए । वर्तमान सरकारले आगामी दश वर्षमा १५ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेको छ । मन्त्री पुनले आन्तरिक प्रयोजनका लागि दश हजार र छिमेकी देशमा निर्यातका लागि पाँच हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गरिने स्पष्ट पारे ।

आगामी तीन वर्षमा तीन हजार, पाँच वर्षमा पाँच हजार हुँदै अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । मन्त्री पुनले नेपालमा पछिल्लो समय लगानीको वातावरण तयार भएकाले निर्धक्क भएर लगानी गर्न विदेशी लगानीकर्तालाई आह्वान गरिएको जानकारी दिए ।

यस्तै लगानीका लागि सरकारी-सरकारी, निजी तथा सरकारी, निजी निजी जुनसुकै तहका पनि काम गर्न सकिने भएकाले त्यसका लागि सरकारले वातावरण बनाउने विश्वास व्यक्त गर्दै मन्त्री पुनले भने, “हामी जस्तोसुकै प्रकारको ढाँचामा पनि आयोजना बनाउन तयार छौं । त्यसको वातावरण बनाउन तयार छौं ।” नेपालमा वैदेशिक लगानीलाई खुल्ला हृदयका साथ स्वागत गरिएको बताउँदै उहाँले भारतसँग ४०० केभी क्षमताको अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन सञ्चालनमा आइसकेको, अर्को अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन निर्माणका क्रममा जान लागेको उदाहारण दिँदै प्रसारण प्रणालीका कारण आगामी दिनमा थप सहज हुने विश्वास व्यक्त गरे ।

तीन दिनसम्म चलने उक्त कार्यक्रमको बङ्गलादेशका प्रधानमन्त्री शेख हसिनाले उद्घाटन गरेकी थिइन् ।
कार्यक्रममा विद्युत्, ऊर्जा तथा खनिज राज्यमन्त्री नसरुल हमिदलगायतले ऊर्जा क्षेत्रमा बङ्गलादेशले गरेको
विकास र समुन्नतिका बारेमा जानकारी गराए ।
रमेश लम्साल (रासस)

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०५/२१

लाडटाड जलविद्युत्लाई लगानी जुटयो

रसुवामा निर्माण हुने लाडलाटड जलविद्युत् आयोजनाका लागि लगानी जुटेको छ । २० मेगावाटको आयोजनामा ४ बैंकले २ अर्ब ७३ करोड लगानी गर्ने भएका छन् । सनराइज बैंकको अगुवाइमा सिद्धार्थ बैंक, नेपाल क्रेडिट एन्ड कमर्स बैंक र जनता बैंकले आयोजनामा लगानी गर्ने भएका हुन् । बुधबार बैंक र आयोजनाबीच वित्तीय व्यवस्थापन सम्झौतामा हस्ताक्षर भएको हो ।

आयोजना मल्टी इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रालिले निर्माण गर्न लागेको हो । आयोजनाका लागि करिब ४ अर्ब ५ करोड लगानी अनुमान गरिएको छ । आयोजनाको लागि सेयरबाट १ अर्ब ३२ करोड संकलन गर्ने तयारी छ ।

आयोजनाको सिभिल, हाइड्रोमेकानिकल, इलेक्ट्रोमेकानिकल, ट्रान्समिसन लाइनलगायत मुख्य संरचना निर्माणका लागि चिनियाँ कम्पनी छोडगिड वाटर टर्वाइन वक्रस (सीडब्लूटीडब्लू) सँग ठेक्का सम्झौता भइसकेको आयोजनाले जनाएको छ ।

आयोजना २०७७ पुसमा पूरा हुने अनुमान छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०५/२९

३६ जलविद्युत् आयोजनालाई विभागले काट्यो चिट्ठी

विभागको सूची त्रुटिपूर्ण : निजीक्षेत्र

दुर्गा लामिछाने

विद्युत् उत्पादन अनुमतिपत्र पाएका तर भौतिक प्रगति २१ प्रतिशतभन्दा कम भएको भन्दै ३६ जलविद्युत् आयोजनालाई प्रगति विवरण पेश गर्न विद्युत् विकास विभागले पत्र काटेको छ । २०७३ साउन ३० गतेभन्दा अघि अनुमतिपत्र पाएका उक्त आयोजनाहरूको प्रगति मूल्याङ्कन गर्ने उद्देश्यले विभागले पत्र काटेको हो ।

विद्युत् नियमावली २०५० मा जलविद्युत् उत्पादन अनुमतिपत्र जारी भएको १ वर्षभित्र भौतिक रूपमा कार्य शुरु गरी सोको जानकारी विभागलाई दिनुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । साथै निर्माण कार्य शुरु भएपछि सम्पन्न नभएसम्म प्रत्येक ६ महीनामा कार्य प्रगति विवरण बुझाउनुपर्ने पनि नियमावलीमा भनिएको छ ।

विभागको सूचीमा परेका सबै आयोजनाको कार्यप्रगति उल्लेख गरिएअनुसारचाहिँ छैन । कतिपय आयोजनाको त्योभन्दा निकै प्रगति भइसकेको छ । तर, विभागले यस्ता आयोजनालाई पनि चिट्ठी काटेको छ । आपूमहरूले नियमित रूपमा अद्यावधिक गराउँदागराउँदै पनि चिट्ठी काटिएको सोलु हाइड्रोपावर कम्पनीका कार्यकारी निर्देशक आशिष गर्ग बताउँछन् । कम्पनीले सोलुखुम्बुमा लोअर सोलु जलविद्युत् आयोजना (८२ मेवा) निर्माण गरिरहेको छ । विभागको विवरणमा १० प्रतिशत प्रगति देखिएको उक्त आयोजनाको हालको प्रगति करीब ६५ प्रतिशत रहेको छ । चिट्ठी काट्नमा विभागले त्रुटि गरेको गर्गको भनाइ छ ।

‘हाम्रो आयोजना निर्माणको अवस्था ६२ प्रतिशत रहेका बेला विभागबाट चिट्ठी आयो,’ उनले भने, नियमित रूपमा अद्यावधिक गराउँदा गराउँदै पनि किन चिट्ठी आयो फलोअप गरेर तत्कालीन प्रगति विवरण समेत बुझाइसकेका छौं ।’

प्रशासनिक प्रक्रियामा नियमितता रहेका यस्ता अरु पनि केही कम्पनीका आयोजनाहरू विवरण माग गरिएको सूचीमा परेका छन् ।

प्रगति विवरण मागपछि पनि विवरण प्राप्त नभएका आयोजनाका हकमा कारबाही अघि बढ्ने विभागकी प्रवक्ता निशा रिजालले जानकारी दिइन् ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०५/२९

उच्च क्षमताका ३३ प्रसारण लाइन आयोजना निर्माणाधीन

४०० देखि १३२ केभी क्षमताका ३३ प्रसारण लाइन आयोजना निर्माणको विभिन्न चरणमा पुगेका छन् । नेपाल विद्युत प्राधिकरण अन्तर्गत पूर्वदेखि पश्चिमसम्म सिंगल तथा डबल सर्किट लाइन निर्माण भइरहेका हुन् । निर्माणाधीन प्रसारण लाइनमध्ये २ वटा ४०० केभी क्षमताका छन् । हेटौंडा-ढल्केबर-दुहबी र तामाकोसी-काठमाडौं निर्माणाधीन ४०० केभी क्षमताका डबल सर्किट लाइन हुन् । यस्तै, विभिन्न जिल्लामा निर्माणाधीन ११ प्रसारण लाइन २२० केभी क्षमताका छन् । खिम्ती-ढल्केबर दोस्रो सर्किट, हेटौंडा-भरतपुर, भरतपुर-बर्दघाट, इनरु-बसन्तपुर, बसन्तपुर-बानेश्वर-तुम्लिङटार निर्माणाधीन २२० केभी क्षमताका प्रसारण लाइन आयोजना हुन् । यस्तै, मर्स्याङ्दी-काठमाडौं, कालीगण्डकी कोरिडोर, मर्स्याङ्दी कोरिडोर, चिलिमे-त्रिशूली र बोराङ-रातमाटे प्रसारण लाइन आयोजना पनि निर्माणको विभिन्न चरणमा पुगेका छन् । १३२ केभी क्षमताका २० प्रसारण लाइन आयोजना निर्माणाधीन छन् । डुम्रे-दमौली-मर्स्याङ्दी दोस्रो सर्किट, डुम्रे-दमौली, काबेली कोरिडो, सोलु कोरिडोर, सिंगटी लामोसाँघु, बुटवल-लुम्बिनी, रामेछाप खिम्तीलगायतका प्रसारण लाइन आयोजना निर्माण भइरहेका प्राधिकरणले जनाएको छ । प्रसारण लाइनसँगै २२०/१३२ केभी क्षमताका १९ सबस्टेसन पनि निर्माण भइरहेका छन् । १३२/३३/११ केभी क्षमताका २५ सबस्टेसनको काम भइरहेको प्राधिकरणले जनाएको छ । यसैगरी, ४०० केभी उच्च क्षमताका ६ अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनका प्रस्तावित आयोजना हुन् । भारतसँगको विद्युत आदान-प्रदान गर्न इनरुवा-पूर्णिया, बुटवल-गोरखपुर, फुलबारी-लखनउ, दोधारा-बरेली, अतरीया बरेली र न्यु ढल्केबर-मुजफ्फरपुर प्रस्तावित प्रसारण लाइन आयोजना हुन् । नेपाल चीनबीच पनि ४०० केभी गल्छी-केरुड अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन निर्माणकाे प्रस्ताव गरिएकाे छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०५/२९

बंगलादेशी लगानीकर्तालाई नेपालको जलविद्युतमा लगानी गर्न मन्त्री पुनको

आग्रह

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्री वर्षमान पुनले नेपालको जलविद्युतमा लगानी गर्न बंगलादेशी उद्योगी, व्यवसायीलाई आह्वान गरेका छन् । ढाकामा बिहीबारदेखि सुरु भएको 'इनर्जी एन्ड पावर विक' लाई सम्बोधन गर्दै मन्त्री पुनले लगानीको आग्रह गरेका हुन् । बंगलादेशबाट आउने कुनै पनि प्रकारको लगानी नेपालले स्वागत गर्ने उनले बताए । 'दुई देशीय सरकार, सरकार-निजी क्षेत्र वा दुवै पक्षका निजी क्षेत्रको लगानी आओस्' उनले भने, 'नेपालको अथाह जलस्रोत उपयोग गरी दुवै देशले आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ ।' दक्षिण एसियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) राष्ट्रबीच फ्रेमवर्क सम्झौता भएको पक्षलाई पनि मन्त्री पुनले जोड दिएका थिए । यस्तै, भर्खर बिम्स्टेक (बहुपक्षीय प्राविधिक तथा आर्थिक विकासका लागि बंगालको खाडीको प्रयास) राष्ट्रबीच समझदारी भएको र विद्युत आदानप्रदानको ढोका खुलेको उल्लेख गरे । नेपालले भारतसँग विद्युत व्यापार सम्झौता (पिटिए) गरेको सन्दर्भमा बंगलादेशसँग पनि यो आवश्यक रहेको मन्त्री पुनले बताए । सोझै नेपाल-बंगलादेश वा भारतको बाटो भएर पनि बंगलादेशसँग जोडिन सक्ने प्रशस्त सम्भावनालाई मिलेर अघि बढाउनुपर्ने उनको भनाइ छ । कार्यक्रममा बंगलादेशी प्रधानमन्त्री शेख हसिनाले सरकारले विद्युत विकासको महत्वाकांक्षी लक्ष्य राखेकाले छिमेक देशसँग सहकार्य गरेर जानुपर्ने बताइन् । 'हामीले सन् २०४० सम्म ४० हजार मेगावाट र २०४९ सम्म ६० हजार मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेका छौं,' उनले भनिन्, 'साथै, हामीले नेपाल, भारत र भुटानबाट पनि जलविद्युत आयोजनाको योजना बनाएका छौं ।' उनका अनुसार अहिले बंगलादेशको कूल जडित क्षमता २० हजार मेगावाट पुगेको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०५/२९

नेपालबाट ९ हजार मेगावाट विद्युत खरीद गर्ने बङ्गलादेशको योजना

नेपालको जलविद्युतमा लगानी गर्न ऊर्जामन्त्रीको आह्वान

विजय दमासे

बङ्गलादेश सरकारले नेपालबाट ९ हजार मेगावाट विजुली खरीद गर्ने भएको छ । ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिञ्चाईमन्त्री वर्षमान पुनको बङ्गलादेश भ्रमणमा रहेको बेला त्यहाँको सरकारले त्यस्तो योजना सार्वजनिक गरेको हो ।

बङ्गलादेशको पावर, ऊर्जा र मिनिस्ट्रि रिसोर्स मन्त्रालयअन्तर्गतको पावर डिभिजनले सार्वजनिक गरेको योजनामा २०४० भित्र नेपालबाट ९ हजार मेगावाट विजुली किन्ने उल्लेख छ । यसैबीच, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिञ्चाईमन्त्री वर्षमान पुनले बङ्गलादेशको ढाकामा बिहीवारदेखि शुरु भएको 'इनर्जी एण्ड पावर विक' लाई सम्बोधन गर्दै नेपालको जलविद्युतमा लगानी गर्न बङ्गलादेशी लगानीकर्तालाई आह्वान गरेका छन् ।

उनले भने, 'नेपालमा लामो समयपछि राजनीतिक स्थायित्व कायम भएको छ, आर्थिक समृद्धिलाई केन्द्रमा राखेर अघि बढेका छौं । बङ्गलादेशका लगानीकर्तालाई नेपालको ऊर्जा तथा जलस्रोतका क्षेत्रमा लगानी गर्न आग्रह गर्छु ।' नेपाल र बङ्गलादेशबीच ऊर्जा आदानप्रदानसम्बन्धी द्विपक्षीय समझदारीले ऊर्जा क्षेत्रको विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको बताउँदै उनले सो समझदारीबाट नयाँ अध्याय शुरु भएको बताए । उक्त समझदारी कार्यान्वयनको पक्षलाई बलियो बनाउनुपर्नेमा उनको जोड थियो । ऊर्जामन्त्री पुनले नेपालमा सम्पन्न बिमष्टेकको चौथो शिखर सम्मेलनले बिमष्टेक ग्रिड निर्माण गर्ने विषयमा सहमति गरेकाले क्षेत्रीयरूपमा विद्युत् आदानप्रदानको मार्ग प्रशस्त भएको समेत बताए ।

आगामी दश वर्षमा १५ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने सरकारले लक्ष्य राखेको बताउँदै उनले आन्तरिक प्रयोजनका लागि दश हजार र छिमेकी देशमा निर्यातका लागि पाँच हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गरिने स्पष्ट पारे ।

उनका अनुसार सरकारले लगानीका लागि सरकारी-सरकारी, निजी तथा सरकारी, निजी निजी जुनसुकै तहमा पनि काम गर्न सक्ने उनको भनाई छ ।

तीन दिनसम्म चलने उक्त कार्यक्रमको बङ्गलादेशका प्रधानमन्त्री शेख हसिनाले उद्घाटन गर्दै बङ्गलादेशको सरकारले विद्युत विकासको महत्वाकाङ्क्षी लक्ष्य राखेको बताउँदै छिमेकी देशसँग सहकार्य गरेर जानुपर्ने बताइन् । 'हामीले सन् २०४० सम्म ४० हजार मेगावाट र २०४१ सम्म ६० हजार मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखेका छौं,' उनले भनिन्, 'साथै, हामीले नेपाल, भारत र भुटानबाट पनि जलविद्युत आयोजनाको योजना बनाएका छौं ।' उनका अनुसार अहिले बङ्गलादेशको कूल जडित क्षमता २० हजार मेगावाट पुगेको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०५/२२

काम नगर्ने ३६ जलविद्युत् आयोजनालाई स्पष्टीकरण

प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेको दुई आयोजनाको प्रगति न्यून

स्पष्टीकरण पाएपछि कारबाहीको निर्णय हुन्छ : विभाग

विजय तिमल्सिना

उत्पादन अनुमति पाएको लामो समयसम्म पनि प्रगति कम देखिएका तीन दर्जन आयोजनालाई विद्युत् विकास विभागले स्पष्टीकरण सोधेको छ । २०७३ साउन ३० गतेभन्दा अघि उत्पादन अनुमति पाएका तथा प्रगति २० प्रतिशतभन्दा कम भएका ३६ वटा आयोजनालाई विभागले स्पष्टीकरण पत्र काटेको हो । १५ दिनको म्याद दिएर भदौ १२ गते विभागले सबै आयोजनालाई पत्र काटेको हो ।

विद्युत् नियमावली २०५० अनुसार उत्पादन अनुमति पाएर निर्माण सुरु गरेपछि ६-६ महिनामा प्रगति विवरण विभागमा बुझाउनुपर्ने भए पनि केही आयोजनाले प्रगति विवरण नबुझाएको विभागकी प्रवक्ता निशा रिजालले बताइन् । 'केही आयोजनाले प्रगति विवरण बुझाएका छैनन् । केही आयोजनाको प्रगति निकै कम छ,' उनले भनिन्, 'आयोजनासँग जानकारी मागेका छौं ।' प्रगति कम भएका आयोजनासँग मागिएको स्पष्टीकरण प्राप्त भएपछि कानूनअनुसारको कारबाही हुने उनले बताइन् ।

विभागले पत्र काटेका तीन दर्जनमध्ये दुई आयोजना नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेका आयोजना पनि छन् । प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेको ४० मेगावाटको राहुघाट जलविद्युत् आयोजना र ४२ मेगावाटको माथिल्लो मोदी 'ए' जलविद्युत् आयोजना पनि छन् । राहुघाटको प्रगति २ प्रतिशत र माथिल्लो मोदी 'ए' को प्रगति करिब ८ प्रतिशत मात्रै रहेको विभागले जनाएको छ ।

५२ मेगावाटको लिखु चौथो, ३७ मेगावाटको काबेली 'ए', ३० मेगावाटको खानीखोला, ३७ मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली श्री 'बी', ४९ मेगावाटको सुपर दोर्दी ख, २० मेगावाटको तल्लो सोलु, २० मेगावाटको माथिल्लो म्याग्दी, २४ मेगावाटको खरे खोला, ८६ मेगावाटको सोलु खोला, २५ मेगावाटको दर्बड म्याग्दी खोलाजस्ता आयोजना छन् । विभागले पत्र काटेका अधिकांश आयोजनाको प्रगति १० प्रतिशतभन्दा पनि कम छ ।

उत्पादन अनुमति पाएर वर्षौंसम्म पनि प्रगति न्यून रहेका आयोजनाबारे यसअघि महालेखा परीक्षकको प्रतिवेदनले पनि सचेत गराएको थियो । महालेखा परीक्षकको यो वर्ष सार्वजनिक पचपन्नौं प्रतिवेदनले आयोजनाको उत्पादन अनुमति लिएर प्रगति न्यून रहेका ८ आयोजनाबारे सचेत गराएको थियो ।

प्रतिवेदनले ३२ मेगावाटको राहुघाट, १२० मेगावाटको लिखुखोला चार, ३७ मेगावाटको कोबेली 'ए', ३० मेगावाटको न्यादीखोला, ११ मेगावाटको तल्लो खरे, ४२ मेगावाटको मिस्त्री खोला, ६० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली 'ए' र १११ मेगावाटको रसुवागढी जलविद्युत् आयोजनाको प्रगति शून्य रहेको उल्लेख गरेको छ ।

ऊर्जामन्त्री वर्षमान पुनको निर्देशनपछि विभागले यस्ता आयोजनालाई पत्र काटेको मन्त्रीको सचिवालयले जारी गरेको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ ।

विद्युत् नियमावली २०५० को नियम २१ ले उत्पादन अनुमतिको हकमा अनुमति प्राप्त मितिले एक वर्षभित्र काम सुरु गर्नुपर्ने उल्लेख गरेको छ । साथै काम सुरु भएपछि हरेक ६-६ महिनामा विभागलाई प्रगति विवरण पेस गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

यस्तै विभागले सर्वेक्षणका लागि दिने अनुमति पत्रको अवधि बढीमा पाँच वर्षको हुने भए पनि यस्ता म्याद कटेका १० आयोजनाको अनुमति पत्र रद्द नगरेको प्रतिवेदनले औँल्याएको छ ।

उत्पादन अनुमति पत्र लिएको ७ वर्षसम्म बिच्दा पनि प्रगति न्यून भएका आयोजनालाई विभागले भर्खरै मात्र पत्र काटेको हो । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले २०६८ साउनमा उत्पादन अनुमति प्राप्त गरेको ४० मेगावाटको राहुघाट जलविद्युत् आयोजनाको प्रगति २ प्रतिशत मात्रै रहेको विभागले जनाएको छ । आयोजनाले २०७० माघयता विभागलाई प्रगति विवरण बुझाएको छैन ।

यस्तै २०६८ कात्तिकमा अनुमति पत्र पाएको ५ मेगावाट क्षमताको तादी खोला जलविद्युत् आयोजनाको प्रगति ५ प्रतिशत मात्रै छ । हिरारत्न हाइड्रोपावरले यो आयोजना निर्माण गरिरहेको छ ।

जुम्दी हाइड्रोपावरले निर्माण गर्ने भनेको ५२ मेगावाट क्षमताको लिखु ४ जलविद्युत् आयोजनाको प्रगति ३ प्रतिशत मात्रै छ । ग्रिन भेन्चर प्रालिले आयोजना निर्माणका लागि २०६८ फागुनमा अनुमति पाएको थियो ।

अनुमति लिएर लामो समयसम्म आयोजना अघि बढाउन नसके पनि विभागले अनुमति पत्र रद्द गरेको छैन । विभागकी प्रवक्ता रिजाल आयोजनाको स्पष्टीकरण प्राप्त भएपछि आयोजनालाई के कारबाही गर्ने निर्णय हुने बताउँछिन् ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०५/२२

कुलेखानी जलाशय भरिँदै

सुरुमा जलाशयमा संकलन गरिएको पानीबाट २१ करोड ११ लाख युनिट विद्युत् उत्पादन हुन्थ्यो अहिले त्यो क्षमतामा ३० प्रतिशत हास आएको छ

प्रताप विष्ट

जलाधार क्षेत्रमा भदौ महिनामा वर्षा भएकाले यो वर्ष कुलेखानी जलाशय भरिने भएको छ । विगत २ वर्ष जलाधार क्षेत्रमा थोरै वर्षा भएकाले कुलेखानी भरिएको थिएन । 'यो वर्ष भदौ महिनाको अन्तिमसम्ममा कुलेखानी जलाशय भरिन्छ,' कुलेखानी प्रथमका प्रमुख रामकुमार यादवले भने, 'विगत दुई वर्ष कुलेखानी भरिएको थिएन, यो वर्ष भरिन्छ ।' नेपाल विद्युत् प्राधिकरण 'ब्याकअप' का रूपमा रहेको कुलेखानी जलाशयमा मंगलबार दिउँसो १२ बजेसम्म १ हजार ५ सय २३ दशमलव ५ मिटर पानी संकलन भएको छ ।

गत वर्षको यही अवधिमा जलाशयमा १ हजार ५ सय १७ मिटर मात्र पानी संकलन भएको थियो । अहिले ६ मिटर बढी पानी संकलन भएको छ । 'यो वर्ष कुलेखानी जलाशयमा पुरापुर पानी भरिन्छ,' कुलेखानी प्रथमका प्रमुख यादवले भने । इन्द्रसरोवर गाउँपालिकामा पर्ने उक्त जलाशयको क्षमता १ हजार ५ सय ३० मिटर पानी संकलन गर्ने रहेको छ । कुलेखानी जलाशय भरिने करिब ७ मिटर मात्र बाँकी छ । कुलेखानी प्रथमका अनुसार जलाशयमा दैनिक २४ सेन्टिमिटर पानी थपिने गरेको छ । 'प्रतिघण्टा एक सेन्टिमिटर पानी जलाशयमा थपिन्छ,' कुलेखानी प्रथमका एक प्राविधिकले भने, 'जलाधार क्षेत्रमा एक-दुई घण्टा भारी वर्षा भयो भने एक दिनमा एक-दुई मिटर नै पानीको सतह बढ्छ ।' जलाशयको पानीको खपत अहिले छैन ।

वर्षायाम भएका कारणले कुलेखानी पिक समयमा पनि सञ्चालन गर्नुपरेको छैन । 'कहिलेकाहीं सञ्चालन गर्नुपर्दा एक सेन्टिमिटर पानी पनि खपत हुने गरी सञ्चालन गर्नुपरेको छैन,' प्रमुख यादवले भने । विगत दुई वर्ष कुलेखानी प्रथम र दोस्रो दुवै आयोजना वर्षायाममा पूर्ण रूपमा सञ्चालनमा थिए ।

दैनिक ९२ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गरिरहेको थियो । तर, अहिले सञ्चालनमा छैन । ३ सय मिटर चौडाइ र ७ किलोमिटर लम्बाइ रहेको कुलेखानीको जलाशयको मार्खु क्षेत्रको तल्लो भाग जलाशयको पानीले ढाकिसकेको छ । कुलेखानी नेपालको ठूला योजनामध्ये एक जलविद्युत् उत्पादन गृह हो । यो वर्ष वर्षायाम सुरु हुनुभन्दाअघि जलाशयमा १ हजार ५ सय २ मिटर पानीको सतह थियो । वर्षायाम सुरु भएपछि २१ मिटर पानी जलाशयमा थपिएको छ । जलाशयको पानी १ हजार ४ सय ८४ मिटरसम्म प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

सतह बढेकाले विद्युत् उत्पादनमा कमी जलाशयको पिँधको सतह बढेकाले ६ करोड ३३ लाख युनिट विद्युत् उत्पादनमा कमी आउने गरेको छ । कुलेखानी जलाशयको पानी संकलनको क्षमता नै न्यून हुँदै गएकोले विद्युत् उत्पादनमा पनि कमी आएको हो ।

सुरुमा जलाशयमा संकलन गरिएको पानीबाट २१ करोड ११ लाख युनिट विद्युत् उत्पादन हुने गर्थ्यो तर अहिले त्यो क्षमतामा हास आएर १४ करोड ४७ लाख युनिट मात्र विद्युत् उत्पादन गर्ने क्षमता रहेको छ ।

जलाशयको पानी संकलनको क्षमतामा नै हास आएकोले विद्युत् उत्पादनमा कमी आएको हो । पानी संकलन क्षमतामा हास आएपछि उत्पादन स्वतः प्रभावित हुन्छ । 'करिब २७ मिलियन क्युसेक पानी अट्ने क्षमतामा हास आएको छ,' कुलेखानी प्रथमका एक प्राविधिकले भने ।

बर्सेनि जलाधार क्षेत्रबाट खोलाते बगाएर ल्याउने ढुंगा, माटो, बालुवा र पातपतिंगर जलाशयमा थुपिँदा सरोवरको सतह बढेकाले पानी अट्ने क्षमता साँघुरिँदै गएको हो । सुरु सञ्चालनको अवस्थामा कुलेखानी जलाशयमा ८५ दशमलव ३ मिलियन क्युसेक पानी अट्ने क्षमता थियो, त्यो क्षमतामा ह्रास आएर अहिले ५९ दशमलव ९९ मिलियन क्युसेकमा झरेको छ ।

कुलेखानी सञ्चालनमा आएको ३६ वर्षमा १३ मिटरभन्दा बढी जलाशयको पिँधको सतह वृद्धि भएको छ । सरोवरको सतह बढेकाले जलाशयको पानी संकलन गर्ने क्षमतामा ३० प्रतिशत गिरावट आएको हो । विद्युत् उत्पादनमा पनि ३० प्रतिशतले ह्रास आएको छ । जलाशयको पानी क्षमतामा ह्रास आएपछि सुरुको अवस्थाको तुलनामा विद्युत् प्राधिकरणले वार्षिक ३१ करोड रुपैयाँ नोकसानी व्यहोर्दै आएको छ ।

२०३९ सालमा कुलेखानी जलविद्युत् आयोजना प्रथम सञ्चालनमा आउँदा जलाशयमा संकलन भएको पानीमध्ये ५७ मिटर पानी विद्युत् उत्पादन गर्न प्रयोग गर्न सकिन्थ्यो । २०५० सालको बाढीपछि जलाशयमा संकलन भएकोमध्ये ५० मिटर मात्र पानी विद्युत् उत्पादन गर्न सकिन्थ्यो । हाल करिब ४६ मिटर मात्र पानी विद्युत् उत्पादन गर्न प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

२०५० सालमा आएको बाढीले जलाशयको पिँधको सतह ६ मिटर बढेको थियो । बर्सेनि जलाशयको सतह वृद्धि हुँदै गएको छ । मानव निर्मित जलाशयमा अहिले १ लाख ७० हजार मिटर क्युफिट फोहर जम्मा भएको कुलेखानी प्रथमका एक इन्जिनियर भने । जम्मा भएको बालुवा, माटो, पातपतिंगर र ढुंगा नझिकेमा कुलेखानी पहिलो, दोस्रो र निर्माणाधीन तेस्रो जलविद्युत् आयोजनाको क्षमतामा ह्रास आउने उनले बताए ।

सरोवरमा संकलित पानीलाई प्रयोग गर्ने उद्देश्यले कुलेखानी पहिलो र दोस्रो निर्माण गरेर ९२ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्दै आएको छ भने १४ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्यले तेस्रो कुलेखानी भैंसेको सानुटारमा निर्माणाधीन छ ।

जलाशयको तल्लो सतह बढेर पानी संकलन गर्ने क्षमतामा कमी आएपछि कुलेखानीका तीनवटै विद्युत् उत्पादन गृह प्रभावित हुनेछन् ।

कुलेखानी पहिलोबाट ६० र दोस्रोबाट ३२ गरी ९२ मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुँदै आएको छ । विज्ञहरूले यो जलाशयको आयु ५० वर्ष तोकेका छन् । जलाशयमा संकलन भएको ढुंगा, माटो र लेदोहरू झिक्नका लागि जलाशय पूरै खाली गर्नुपर्छ । इन्द्र सरोवरको निर्माण १ करोड २० लाख अमेरिकी डलरमा गरिएको थियो ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०५/२२

अन्तरदेशीय विद्युत् व्यापार सुदृढीकरणमा विश्व बैङ्कको सहयोग : २ सय २० केभीको ढल्केबर सबस्टेशन सञ्चालन

ढल्केबर सबस्टेशन सञ्चालनमा आएसँगै नेपाल-भारतबीचको विद्युत् आपूर्ति सहज भएको छ । उक्त परियोजना विश्व बैङ्कको सहयोगमा तयार भएको हो । यो नेपालकै पहिलो उच्च भोल्टेज (२२० केभी) क्षमताको सबस्टेशन हो । हाल नेपालले भारतबाट आयात गरिरहेको विद्युत्को सबैभन्दा उच्च परिमाण यही बिन्दु हुँदै आउने गरेको छ । देशभित्रै पर्याप्त विद्युत् उत्पादन भएपछि हेटौंडा-ढल्केबर-इनरुवा प्रसारण लाइन हुँदै विद्युत् यसै सबस्टेशनमा जोडिनेछ, जसका लागि हाल प्रसारण लाइन निर्माणाधीन छ ।

‘समयमै तथा कम लागतमा विश्वसनीय ऊर्जामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न हालको नेपालले भोगिरहेको महत्त्वपूर्ण विकास चुनौती हो,’ नेपालका लागि विश्व बैङ्कका कप्टी म्यानेजर फरिस हादाद जर्भसले भने । यो (ढल्केबर सबस्टेशन) सञ्चालनले देशभित्रको प्रसारण लाइनको गुणस्तरमा उच्च सुधार हुनुका साथै अन्तरदेशीय विद्युत् व्यापार र आदान-प्रदानका लागि पनि बृहत् सम्भावनाको ढोका खोलेको उनको धारणा थियो ।

सबस्टेशनको सञ्चालनसँगै १ सय ३२ केभीबाट २ सय २० केभीमा प्रसारण क्षमता स्तरोन्नति गर्न नेपाल सक्षम भएको छ । साथै सबस्टेशनलाई ४ सय केभीमा स्तरोन्नति गर्ने कार्य पनि भइरहेको छ । उक्त सबस्टेशन, विश्व बैङ्कको सहयोगमा सञ्चालित ‘नेपाल-भारत विद्युत् प्रसारण तथा व्यापार परियोजना’को अंश हो । यसबाट वर्तमानमा भारतबाट विद्युत् आयात गरी नेपाली विद्युत् उपभोक्ता र भविष्यमा वर्षायाममा खेर जाने नेपालको स्वच्छ विद्युत् भारत निर्यात गरी भारतीय उपभोक्तालाई लाभ पुर्याउने लक्ष्य राखिएको छ ।

हाल नेपालले १ हजार ७४ मेगावाट (मेवा) विद्युत् उत्पादन गरिरहेको छ भने देशको आवश्यकता १ हजार ५ सय ८ मेवा रहेको छ । साथै विद्युत्को उच्च माग हुने समयमा करीब ४ सय ५० मेवासम्मको विद्युत् अभाव हुने गरेको छ । सबस्टेशनले करीब ३ सय मेवा विद्युत् आयातमा सहयोग पुर्याई विद्युत् अभाव कम गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ ।

‘यो २ सय २० केभी भोल्टेज सञ्चालनसँगै यहाँको विद्युत् प्रणालीको क्षमता र भारतको विद्युत् प्रणालीसँगको सिङ्क्रोनाइजेशन चुनौतीपूर्ण हुनेछ,’ विश्व बैङ्कको उक्त परियोजनाको कार्य समूहका नेतृत्वकर्ता रविन श्रेष्ठ भन्छन्, ‘यो सबस्टेशन सञ्चालनको अनुभवले नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई आगामी दिनमा विकास गर्ने २ सय २० केभी सबस्टेशनको विकास तथा नियमित क्षमतावृद्धिका लागि समस्या पहिचान तथा सुधारका लागि सहयोग मिल्नेछ ।’

विश्व बैङ्कले प्रसारण लाइन समयमा सम्पन्न गर्न रहेका समस्या अन्त्यका लागि पनि सरकारका निकाय तथा विद्युत् प्राधिकरणसँग काम गरिरहेको छ ।